

**CENTRUM SZKOLENIA POLICJI
W LEGIONOWIE**

Zakład Służby Prewencyjnej

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE NR 212

Renata Gostkowska-Maczuga

UJĘCIE OSOBY W POLSKIM SYSTEMIE PRAWNYM

LEGIONOWO 2021

CENTRUM SZKOLENIA POLICJI W LEGIONOWIE

Zakład Służby Prewencyjnej

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE NR 212

Renata Gostkowska-Maczuga

UJĘCIE OSOBY W POLSKIM SYSTEMIE PRAWNYM

LEGIONOWO 2021

ISBN 978-83-66957-16-9 (print)
ISBN 978-83-66957-17-6 (online)

Wersja elektroniczna publikacji dostępna na stronie:
<http://csp.edu.pl/csp/e-biblioteka/1184,Materiały-Dydaktyczne.html>

Opracowanie redakcyjne: Monika Irzycka,
Agnieszka Gorzałczyńska-Mróz
Korekta: Ewa Kowalska
Skład: Kamila Kitajewska, Dorota Majewska-Pilch

Wydział Wydawnictw i Poligrafii
Centrum Szkolenia Policji w Legionowie

Nakład 55 egz.

Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów	4
Przedmowa	5
1. Ujęcie a zatrzymanie	7
2. Ujęcie osoby w polskich ustawach	10
2.1. Ustawa – Kodeks postępowania karnego	10
2.2. Ustawa – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia	16
2.3. Ustawa o ochronie osób i mienia	17
2.4. Ustawa o Straży Marszałkowskiej	18
2.5. Ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych	19
2.6. Ustawa o strażach gminnych	20
2.7. Ustawa o Służbie Ochrony Państwa	20
2.8. Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego	21
2.9. Ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym	22
2.10. Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu	23
2.11. Ustawa o Służbie Więziennej	24
2.12. Ustawa – Kodeks morski	25
2.13. Ustawa – Prawo lotnicze	30
2.14. Ustawa o transporcie kolejowym	38
Zakończenie	40
Bibliografia	42

Wykaz ważniejszych skrótów

ABW	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AW	Agencja Wywiadu
Dz. U.	Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
k.m.	Kodeks morski
k.k.	Kodeks karny
k.k.s.	Kodeks karny skarbowy
k.p.k.	Kodeks postępowania karnego
k.p.o.w.	Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
RP	Rzeczpospolita Polska
SN	Sąd Najwyższy
SKW	Służba Kontrwywiadu Wojskowego
SOK	Straż Ochrony Kolei
SW	Służba Więzienna
SWW	Służba Wywiadu Wojskowego
TK	Trybunał Konstytucyjny
WSO	Wewnętrzna służba ochrony

Przedmowa

Problematyka ujęcia osoby, w mojej ocenie, stanowi interesujące zagadnienie, głównie ze względu na częstotliwość jego występowania w przepisach karnych wielu ustaw. Ponadto w związku z szerokimi uprawnieniami obywatelskimi przy ujęciu osoby i powszechnością tego zjawiska, kwestia ta częstokroć dotyka funkcjonariuszy Policji realizujących służbę interwencyjną.

Prawo nie powinno ustępować przed bezprawiem, tak w przypadku obrony koniecznej, jak i w przypadku zatrzymania obywatelskiego. Przyjęcie odmiennej konstrukcji premiowałoby sprawcę przestępstwa, jak również powodowałoby w przyszłości, iż nikt nie podejmowałby prób pomocy napadniętym lub zatrzymania sprawców czynów zabronionych. Względy ogólnoprewencyjne przemawiają zatem za staniem po stronie osób działających w obronie prawa¹.

Prawidłowy przebieg i skuteczność postępowania karnego zabezpieczają prawnie określone środki przymusu. Celem środków przymusu jest stworzenie odpowiednich warunków wykonywania czynności procesowych, a ich rodzaj i forma uzależnione są od konkretnych zadań, których realizację mają zapewnić. Środki przymusu stosowane są przede wszystkim (...) jako sposób zabezpieczenia osoby oskarżonego dla wymiaru sprawiedliwości (poszukiwanie, zatrzymanie, środki zapobiegawcze). Stosowanie w postępowaniu karnym środków przymusu jest koniecznością powszechnie uznawaną na tle doświadczeń praktyki ścigania karnego. Oskarżeni (podejrzani) nie zawsze lojalnie poddają się wymiarowi sprawiedliwości; niekiedy ukrywają się, zacierają ślady, niszczą przedmioty mające znaczenie dowodowe, czasem podejmują próby nakłaniania świadków do fałszywych zeznań, pozbywają się mienia w wypadku grożącej kary grzywny, przepadku osiągniętych korzyści majątkowych itp. (...) Nie należy wszakże zapominać, iż postępowanie karne jest tylko sposobem realizacji prawa karnego materialnego i przewidzianych tam sankcji, zaś dolegliwości procesowych środków przymusu bezpośredniego traktować można wyłącznie jako wyraz niezbędnego rygoryzmu postępowania karnego, bez którego realizacja prawa karnego materialnego

---

¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10 września 2015 r., II AKa 137/15.

byłaby w znacznym stopniu utrudniona, a często wręcz niemożliwa. Posługiwanie się w postępowaniu karnym środkami przymusu jest zatem dopuszczalne w zasadzie pod tym warunkiem, że zamyka się w granicach potrzeb procesowych².

Kryterium dobra wspólnego jest przede wszystkim pierwszym ograniczeniem zakresu dopuszczalności ingerencji władzy publicznej w sferę działania podmiotów prawa. Co prawda prymarnie znaczenie ma zasada legalizmu zawarta w art. 1 Konstytucji RP, natomiast już z samej treści normatywnej art. 1 Konstytucji RP wywnioskować należy, iż państwo operować ma w sferze imperium jedynie w granicach, w jakich zgodnie z powszechnie akceptowalną moralnością i stanowionym prawem służy dobru wspólnemu. Omawiana zasada określa więc zasadniczy cel działania organów państwa jako służbę integralnemu rozwojowi członków społeczeństwa. Przepis ten ustanawia również zasadę troski obywateli o ich dobro wspólne, jakim jest Rzeczpospolita (niekiedy również kosztem ich interesów własnych)³. Wzajemna pomoc oraz nieprzerwana wymiana informacji są więc nieodzownym elementem współdziałania służb mundurowych odpowiedzialnych za zapewnienie porządku i bezpieczeństwa społecznego.

Poruszona w niniejszej pracy problematyka wydaje się istotna głównie ze względu na powszechność stosowania narzędzia, jakim jest jeden ze środków przymusu – ujęcie osoby. Nadając prawo do krótkotrwałego zatrzymania osoby, ustawodawca miał świadomość, iż niejako wypełnia lukę, kiedy to częstokroć w sytuacji, w której osoba postronna czy inny podmiot, np. pracownik ochrony, kapitan statku, funkcjonariusz Straży Ochrony Kolei, jest świadkiem popełnienia czynu zabronionego, a natychmiastowa ingerencja organów ścigania nie jest możliwa. Wprowadzono więc do polskiego systemu prawnego rodzaj pozbawienia wolności – fundamentalnego prawa człowieka w kraju demokratycznym.

W niniejszej pracy porównano uprawnienia do ujęcia osoby nadane poszczególnym podmiotom w aktach prawnych rangi ustawy oraz okoliczności określających tę czynność. Przedstawiono w niej przegląd i analizę aktów prawnych oraz funkcjonujących do nich komentarzy wraz z orzecznictwem sądowym w celu rozważenia, czy przesłanki ujęcia osoby są takie same w zakresie naruszanego przez sprawcę dobra, a także czy niezbędne do wykonania czynności z osobą, tuż po jej ujęciu, są tożsame dla wszystkich podmiotów uprawnionych.

Opracowanie zawiera obowiązujące na dzień 1 czerwca 2021 r. przepisy ustaw, wskazuje przepis nadający uprawnienia do ujęcia osoby, a następnie dostępną interpretację bądź stanowisko sądu odnoszące się do danego uprawnienia.

Autorka

---

² T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2007, s. 541–542.

³ A. Ciżyńska, J. Karakuski, K. Kos, J. Pyłko, *Prawo konstytucyjne wraz z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 29.

1.

Ujęcie a zatrzymanie

Pojęcie „zatrzymania”, mimo częstego występowania w wielu aktach prawnych, nie posiada legalnej definicji zarówno w najszerzej regulującym tę problematykę akcie prawnym, jakim jest Kodeks postępowania karnego, jak również w ustawach, które nadają uprawnienia zatrzymania osób w innych okolicznościach.

Podejmując próbę zdefiniowania tej instytucji, w pierwszej kolejności należy sięgnąć do *Słownika języka polskiego*⁴, według którego przez „zatrzymanie” rozumie się „pozbawienie kogoś wolności na pewien czas, do wyjaśnienia sprawy”. W doktrynie zaś zatrzymanie jest określane jako krótkotrwałe pozbawienie wolności celem zastosowania środka zapobiegawczego *sensu stricto* lub przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej albo oskarżonego do organu procesowego. Definicja ta wyjaśnia całą istotę zatrzymania procesowego uregulowanego w rozdziale 27 k.p.k.⁵

W definicjach zatrzymania formułowanych w literaturze występują dość duże różnice. Wynikają one przede wszystkim z eksponowania w nich celu określonego rodzaju zatrzymania.(...) Ogólnie definiuje się je jako formę przymusu polegającą na krótkotrwałym pozbawieniu wolności określonej osoby. Wskazuje się przy tym, że chodzi o odebranie jej prawa swobodnego poruszania się, porozumiewania się z innymi oraz o zakaz przyjmowania i przekazywania bez zezwolenia uprawnionego organu jakichkolwiek przedmiotów oraz podporządkowywania się poleceniom, a także umieszczenie jej z reguły w miejscu odosobnienia. Osoba zatrzymana nie może swobodnie dysponować swoją osobą, jak też podejmować działań zgodnie ze swoją wolą⁶.

Zważywszy na cel, jaki ma spełniać zatrzymanie, można je podzielić na:

- 1) zatrzymanie procesowe, które ma przede wszystkim zapewnić prawidłowy tok postępowania karnego;

---

⁴ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.

⁵ D. Świecki, B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, wyd. 1, LexisNexis, Warszawa 2013, s. 730.

⁶ R.A. Stefański, *Środki zapobiegawcze w nowym kodeksie postępowania karnego*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1998, s. 233.

- 2) zatrzymanie penitencjarne, zapisane w art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o Policji, dotyczące osób pozbawionych wolności, które na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściły areszt śledczy lub zakład karny i w wyznaczonym terminie nie powróciły do niego;
- 3) zatrzymanie prewencyjne, określane niekiedy jako zatrzymanie porządkowe, uprawniające na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji do zatrzymania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia;
- 4) zatrzymanie administracyjne, wynikające z art. 40 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, a dotyczące zatrzymania osoby w stanie nietrzeźwości, która swoim zachowaniem daje powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy, znajduje się w okolicznościach zagrażających jej życiu lub zdrowiu albo zagrażających życiu lub zdrowiu innych osób;
- 5) zatrzymanie cudzoziemca, zapisane w art. 394 ustawy o cudzoziemcach, który to przepis umożliwia Straży Granicznej lub Policji zatrzymanie na czas do 48 godzin cudzoziemca, wobec którego zachodzą okoliczności uzasadniające wydanie decyzji o zobowiązaniu do powrotu albo który uchyla się od wykonania obowiązków określonych w tej decyzji, albo nie wywiązuje się z obowiązków określonych w postanowieniu o zastosowaniu wobec niego określonych środków;
- 6) zatrzymanie krótkotrwałe, określane także jako chwilowe, dokonywane przede wszystkim na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o Policji, a także chociażby na podstawie art. 23 ust. 1 pkt 2 ustawy o ABW, w celu ustalenia tożsamości osoby⁷;
- 7) zatrzymanie stadionowe, wynikające z art. 20 ust. 1 pkt 5 ustawy z 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, który to przepis pozwala służbom porządkowym na imprezie masowej na ujęcie osób stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla dóbr powierzonych ochronie oraz osób dopuszczających się czynów zabronionych⁸.

Wprawdzie ujęcie osoby nie jest wprost nazwane zatrzymaniem, lecz jego istota jest taka sama jak przy zatrzymaniu właściwym, a ponadto za traktowaniem go w taki sposób przemawia wykładnia systemowa; art. 243 k.p.k. regulujący ujęcie osoby znajduje się w rozdziale 27 dotyczącym zatrzymania. Słusznie zatem jest uznawane w literaturze

---

⁷ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, s. 574.

⁸ *Kodeks postępowania karnego. Tom 1. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587748536/600156/swiecki-dariusz-red-kodeks-postepowania-karnego-tom-i-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> [dostęp: 20.03.2020 r.].

za postać (rodzaj) zatrzymania, a nawet jest nazywane zatrzymaniem przez osobę prywatną, zatrzymaniem społecznym lub ujęciem obywatelskim⁹.

Ujęcie (...) jest rodzajem zatrzymania, a zatem stanowi procesowy środek przymusu, który jednak różni się dość istotnie od zatrzymania właściwego (244) oraz zatrzymania na żądanie organów procesowych (247)¹⁰. „Ujęcie”, o którym mowa w art. 243, ma wobec zatrzymania właściwego charakter subsydiarny, albowiem jest ono dokonywane niejako w zastępstwie Policji lub innego uprawnionego organu. Jest to tylko uprawnienie do zatrzymania, a nie prawny obowiązek osoby, która znalazła się w okolicznościach wskazanych przez przepis art. 243 § 1 k.p.k.¹¹

Bezpośrednie zatrzymanie przysługuje Policji. Jej uprawnienia są tu szersze od prawa ujęcia przez każdego. Ma ona bowiem prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub zatarcia śladów przestępstwa, bądź też nie można ustalić jej tożsamości albo istnieją przesłanki przeprowadzenia przeciwko tej osobie postępowania w trybie przyspieszonym (art. 244 § 1 k.p.k.). Takie samo prawo mają funkcjonariusze – w granicach swojej właściwości – ABW, CBA i Straży Granicznej (art. 23 ust. 1 pkt 3 ustawy o ABW oraz AW, art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy o CBA oraz art. 11 ust. 1 pkt 5 ustawy o Straży Granicznej), a także innych uprawnionych służb¹².

Jeśli porówna się prawo ujęcia i zatrzymanie bezpośrednio, to łatwo stwierdzić, że ujęcie dopuszczalne jest tylko w razie oczywistości przestępstwa. Zatrzymać natomiast wolno osobę, gdy istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zatem w sytuacji, w której wcale nie jest ono oczywiste. Poza tym nie każde ujęcie uzasadnia zatrzymanie, gdyż czasem ujęcie kończy się tylko na sprawdzeniu tożsamości i zwolnieniu osoby, jeśli nie mamy do czynienia z przesłanką w zakresie obawy ukrycia się osoby ujętej. Bezpośrednie zatrzymanie nie odbywa się bowiem w większości wypadków ani w czasie pościgu, ani w chwili popełnienia przestępstwa, najczęściej Policja doprowadza do komisariatu lub innej jednostki policyjnej osobę, wobec której funkcjonariusze mają uzasadnione przypuszczenie dopuszczenia się czynu zabronionego popełnionego w przeszłości, a została ona ustalona wskutek wykonanych w prowadzonym postępowaniu przygotowawczym czynności procesowych lub operacyjno-rozpoznawczych.

⁹ R.A. Stefański, *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167–296*, Wolters Kluwer Polska, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587781759/579199> [dostęp: 8.06.2020 r.].

¹⁰ J. Grajewski, L.K. Paprzycki, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Wydawnictwo Prawnicze Lex, Sopot 2000, s. 341.

¹¹ D. Świecki, B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, s. 732.

¹² S. Waltoś, *Proces karny – zarys systemu*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2008, s. 417.

2.

Ujęcie osoby w polskich ustawach

2.1. Ustawa – Kodeks postępowania karnego¹³

Art. 243

§ 1. Każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości.

§ 2. Osobę ujętą należy niezwłocznie oddać w ręce Policji.

Tzw. ujęcie obywatelskie reguluje art. 243 § 1 k.p.k. Przepis jest odpowiednikiem art. 205 k.p.k. z 1969 r. i statuuje prawo obywatela do tzw. ujęcia, czyli chwilowego pozbawienia wolności innej osoby¹⁴. Ujęcie w rozumieniu art. 243 § 1 może zostać dokonane przez każdego i sprowadza się do ujęcia na gorącym uczynku przestępstwa, tj. podczas jego popełnienia lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, a więc gdy czynu już dokonano, pościg zaś podejmowany jest natychmiast z jednoczesnym utrzymaniem kontaktu wzrokowego za oddalającym się sprawcą, jeżeli ponadto zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości. Ujęcie osoby o znanej tożsamości może nastąpić tylko wyjątkowo, a zatem jedynie wtedy, gdy istnieją wyraźne symptomy świadczące o zamiarze ukrycia się sprawcy¹⁵. Nie jest ono formalnym aktem uprawnionego organu, ale jest bezpośrednią reakcją podjętą względem sprawcy przestępstwa¹⁶. Jest naturalnym zachowaniem skierowanym bezpośrednio przeciwko sprawcy przestępstwa (*vim vi repellere licet*). Nie jest to obowiązek, a uprawnienie obywatela. Trudno uważać je za prawny i moralny obowiązek każdego, kto znajdzie się w określonej sytuacji. Słusznie podkreśla się w literaturze, że nie można na przeciętnego obywatela nakładać obowiązku ścigania przestępcy, nie można

¹³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534, z późn. zm.).

¹⁴ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, s. 5, wyd. Lex a Wolters Kluwer business, Warszawa 2008, s. 533.

¹⁵ *Kodeks postępowania karnego. Tom 1. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587748536/600156/swiecki-dariusz-red-kodeks-postepowania-karnego-tom-i-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> [dostęp: 20.03.2020 r.].

¹⁶ R.A. Stefański, *Środki zapobiegawcze w nowym kodeksie postępowania karnego*, s. 243.

go zmuszać, by porzucił swoje obowiązki po to, by zatrzymać lub ścigać przestępcę. Zachowanie takie powoduje stratę czasu, a ponadto naraża chwytającego na niebezpieczeństwo. Chodzi o zagwarantowanie obywatelowi możliwości reakcji na naruszenie porządku prawnego oraz zapewnienie prawidłowej realizacji procesu; w razie nieujęcia i ucieczki sprawcy z miejsca przestępstwa oraz nieustalenia jego tożsamości może dojść do jego niewykrycia lub może to być utrudnione.

Przepis art. 243 k.p.k., chociaż jest skierowany do szerokiego kręgu adresatów, nie stanowi jednak podstawy prawnej do ujęcia osoby przez Policję, dla której podstawą jest art. 244 § 1 k.p.k. Określone w art. 243 § 1 przesłanki ujęcia osoby wyraźnie wskazują, że jest ono możliwe, gdy mamy do czynienia z oczywistością przestępstwa, a zatem w sytuacji, gdy podejrzenie popełnienia przestępstwa graniczy niemalże z pewnością¹⁷.

Jak wynika z treści omawianego przepisu, ujęcia może dokonać każdy, a więc nie tylko pokrzywdzony. Może to być pracownik ochrony, a także przedstawiciel organu państwowego, samorządowego czy też organizacji społecznej¹⁸. Przepis art. 243 odnosi się do „każdego”, więc także do organów, które nie są uprawnione do zatrzymywania osób w trybie art. 244 oraz (*a maiori ad minus*) do organów uprawnionych do stosowania art. 244 k.p.k. I tak z art. 243 k.p.k. mogą korzystać finansowe organy postępowania karnego skarbowego, które nie mogą zatrzymać osoby w trybie art. 244 i w razie potrzeby mogą jedynie prosić Policję o zatrzymanie (art. 150 § 4 i 2 k.k.s.)¹⁹. Do ujęcia na podstawie art. 243 § 1 wystarczy dostrzeżenie zachowania wypełniającego ustawowe znamiona przestępstwa, i to jedynie strony przedmiotowej²⁰. Nie jest wymagane dokonanie przestępstwa, ale może ono zakończyć się w stadium usiłowania lub przygotowania, jeśli te czynności są karalne; w art. 243 mowa jest o popełnieniu przestępstwa, a nie o jego dokonaniu²¹. Ujęcie może dotyczyć sprawcy każdego przestępstwa, w każdej postaci (zjawiskowej czy stadialnej), o ile jest ona karalna²².

Przesłanki ujęcia obywatelskiego:

1. Ujęcie osoby na gorącym uczynku (*in flagranti crimine comprehensi*), czyli w momencie popełnienia przestępstwa lub po jego popełnieniu, gdy sprawca pozostaje na miejscu przestępstwa²³, (...) czyli w trakcie realizowania znamion przez sprawcę przestępstwa lub tuż po ich zrealizowaniu, ale na miejscu tego przestępstwa (...)²⁴.

¹⁷ Kodeks postępowania karnego. Tom 1. Komentarz aktualizowany, red. D. Świecki.

¹⁸ K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wydanie 2, CH Beck, Warszawa 2007, s. 506.

¹⁹ T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz, s. 533.

²⁰ Wyrok SA w Szczecinie z 3.07.2008 r., II AKa 78/08, OSA 2010/6, s. 3–25.

²¹ R.A. Stefański, Środki zapobiegawcze w nowym kodeksie postępowania karnego, s. 242.

²² J. Grajewski, L.K. Paprzycki, Kodeks postępowania karnego z komentarzem, s. 342.

²³ K.T. Boratyńska i in., Kodeks postępowania karnego. Komentarz s. 506.

²⁴ T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym, s. 533.

2. Ujęcie osoby w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa (*quasi in flagrante crimine comprehensi*). Pościgiem nie jest tylko czynność polegająca na pogoni za przestępcą po popełnieniu przestępstwa, ale także działanie mające na celu stwierdzenie miejsca przebywania i ujęcie sprawcy. Pojęcie to nie jest jednak tożsame z pościgiem w znaczeniu kryminalistycznym – przez tego rodzaju pościg rozumie się planowe poszukiwanie osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa, prowadzone w celu jej zatrzymania. W art. 243 § 1 k.p.k. nie chodzi o tak szeroko rozumiany pościg, ale o pościg indywidualny i bezpośredni, tj. mający na celu zatrzymanie konkretnej osoby, znanej lub nieznaney z nazwiska, oraz bezpośredni po popełnieniu przestępstwa. Bezpośredni jest pościg rozpoczęty zaraz po popełnieniu przestępstwa, chociaż nie jest wymagana jakakolwiek łączność z przestępcą, np. wzrokowa²⁵. Pościg musi być rozpoczęty od razu po popełnieniu przestępstwa i musi być nieprzerwany, czyli musi zachodzić jedność miejsca i czasu. (...) Pościg nie jest ograniczony czasowo, może trwać nawet kilka dni, jednak musi być ciągły i nieprzerwany²⁶; (...) czyli gdy czynu już dokonano, a pościg podejmowany jest natychmiast po czynie, z utrzymaniem w tym momencie, o ile jest to możliwe, kontaktu wzrokowego z oddalającym się sprawcą, i ma charakter nieprzerwany²⁷. Ustawa nie określa maksymalnego czasu pościgu, a w doktrynie przyjmuje się, że może on trwać do kilku dni. Należy zauważyć, że w okresie międzywojennym wskazywano np., iż pościg „to nie tylko chwila, gdy sprawca ucieka, a więc biegnie, a inni go gonią, ale także cały okres, gdy sprawca się ukrywa, a inni go szukają”, z zastrzeżeniem wszak, że jest on podjęty bezpośrednio po czynie, ciągły i nieprzerwany²⁸. Trudno jednak na gruncie ujęcia obywatelskiego, o jakie chodzi w art. 243, zgodzić się z twierdzeniem, że pościg obejmuje wszelkie działania zmierzające do ustalenia przebywania sprawcy i jego ujęcia²⁹. W orzecznictwie podnosi się, że pościg w ujęciu art. 243 § 1 należy rozumieć tak, jak to się przyjmuje w języku potocznym, czyli jako podążanie za sprawcą, którego przestępne zachowanie się dostrzegło, w celu uniemożliwienia mu oddalenia się. Wymóg bezpośredniości jest spełniony także wówczas, gdy sprawca nie został dostrzeżony w miejscu popełnienia przestępstwa, ale możliwe jest ustalenie kierunku oddalenia się sprawcy, którego zatrzymujący dogoni. Tak samo będzie w sytuacji, gdy w czasie podążania za sprawcą dojdzie do utraty z nim kontaktu wzrokowego. Czas pościgu nie jest ograniczony, może on trwać zarówno kilkanaście sekund czy kilka minut, jak i kilka dni. Pościgiem jest bowiem także działanie mające na celu stwierdzenie miejsca przebywania i ujęcie sprawcy. Rozpoznanie sprawcy w jakiś czas po czynie, gdy zbiegł on z miejsca przestępstwa, a nie prowadzono pościgu lub

²⁵ R.A. Stefański, *Środki zapobiegawcze w nowym kodeksie postępowania karnego*, s. 243.

²⁶ K.T. Boratyńska i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, s. 506.

²⁷ Tamże.

²⁸ A. Mogielnicki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 1933, s. 353–354.

²⁹ T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym*, s. 533.

zaprzestano go prowadzić (przerwano), nie stwarza *de lege lata* po stronie obywatela podstaw do jego ujęcia; może on jedynie powiadomić pierwszego napotkanego funkcjonariusza Policji, który ewentualnie dokona zatrzymania osoby (art. 244 k.p.k.).

- 3. Obawa ukrycia się osoby.** Obawa ukrycia może wynikać z wielu obiektywnych okoliczności, chociażby z ucieczki sprawcy czynu, co może być wynikiem obawy przed poniesieniem surowej kary. Z obawą taką możemy mieć także do czynienia wówczas, gdy sprawca nie ma miejsca stałego zamieszkania lub pobytu lub też o zamiarze ukrycia się zakomunikuje osobie, o której mowa jest w art. 243 § 1³⁰. Obawa dotycząca ukrycia się sprawcy musi wynikać z konkretnych okoliczności, a nie z samego faktu stwierdzenia popełnienia przestępstwa. W praktyce będzie na to wskazywało zachowanie sprawcy w chwili ujawnienia jego czynu, w postaci podjęcia próby ucieczki³¹. Wydaje się zasadne, że przesłanka ta może być spełniona również, gdy w związku z popełnieniem przestępstwa sprawcy grozi surowa kara, której chęć uniknięcia może motywować sprawcę do ukrywania się. Biorąc pod uwagę okoliczności uzasadniające podstawę zastosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania należy uznać, że popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, spełnia wymogi surowej kary.
- 4. Brak możliwości ustalenia tożsamości osoby.** Brak możliwości ustalenia tożsamości ma miejsce wtedy, gdy osoba nie dysponuje dokumentami stwierdzającymi jej tożsamość albo są to dokumenty fałszywe i osoba nie jest znana zatrzymującemu³². (...) Zachodzi wtedy, gdy sprawca nie jest znany osobiście osobie zatrzymującej go, a ponadto nie ma przy sobie żadnych dokumentów, których treść pozwoliłaby w sposób niebudzący wątpliwości na ustalenie jego tożsamości. Brak możliwości ustalenia tożsamości sprawcy schwytanego na gorącym uczynku ma miejsce zarówno w sytuacji, gdy jest to osoba nieznana zatrzymującemu albo innej wiarygodnej osobie tam znajdującej się, gdy sprawca nie posiada dokumentu stwierdzającego jego tożsamość, jak i gdy posiadany dokument co najmniej budzi uzasadnione wątpliwości co do jego prawdziwości³³. Sam fakt rozpoznania sprawcy nie eliminuje więc możliwości ujęcia, jeżeli istnieje obawa, że się ukryje³⁴. Przesłanka ustalenia tożsamości może budzić najwięcej kontrowersji, wynikających z uwagi na brak regulacji ustawowych pojęcia „ustalenie tożsamości osoby”. W przepisach regulujących postępowanie policjantów przy wykonywaniu niektórych uprawnień, w tym m.in. legitymowania, funkcjonariusz ustala tożsamość osoby na podstawie dowodu osobistego, dokumen-

³⁰ D. Świecki i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, s. 732–733.

³¹ L.K. Paprzycki, *Art. 243*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I i II, Kantor Wydawniczy Zakamycze, <https://sip.lex.pl/#commentary/587285163/82603> [dostęp: 8.06.2020 r.].

³² K. T. Boratyńska i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, s. 506.

³³ L.K. Paprzycki, *Art. 243*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I i II.

³⁴ T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym*, s. 533.

tu paszportowego, zagranicznego dokumentu tożsamości, dokumentu elektronicznego, innego dokumentu zawierającego fotografię i oznaczonego numerem lub serią oraz informacji o osobie w postaci zdjęcia wraz z opisem wizerunku osoby lub odcisków linii papilarnych zgromadzonych w policyjnych zbiorach danych lub zbiorach danych, do których Policja ma dostęp. Bez wątpienia dokumentem stwierdzającym tożsamość osoby jest dowód osobisty czy paszport. Jednakże przesłanka ustalenia tożsamości osoby nie wskazuje, czy właśnie takimi dokumentami winien dysponować sprawca przestępstwa, ponadto żadna procedura nie upoważnia, by przy ujęciu obywatelskim dokonać legitymowania osoby.

Jeżeli którakolwiek z przesłanek ujęcia odpada, należy niezwłocznie zwolnić sprawcę. Trafnie podkreśla się w literaturze, że jeśli okaże się, że schwytanym na gorącym uczynku lub w czasie pościgu jest miejscowy, osiadły, mający stałe zajęcie i przez swoje stanowisko społeczne dający choćby względną rękojmię, że nie będzie się ukrywał, osoby prywatne, które go zatrzymały, tracą już podstawę do dalszego zatrzymania schwytanego i powinny go niezwłocznie uwolnić, ograniczając się do zameldowania o tym prokuratorowi lub Policji³⁵.

Czas zatrzymania osoby ujętej nie jest określony bezwzględnie. Ustawodawca posłużył się sformułowaniem „niezwłocznie”, a więc bez zbędnej zwłoki. Oznacza to, że trwanie zatrzymania uzależnione jest od tego, ile czasu zajmie Policji przybycie na miejsce ujęcia³⁶. „Niezwłoczne oddanie w ręce Policji” oznacza wykonanie tej czynności tak szybko, jak jest to możliwe w konkretnych okolicznościach, bez zawinionej przez zatrzymującego zwłoki³⁷.

Możliwe jest więc przetrzymanie ujętego jedynie na czas niezbędny do oddania go w ręce Policji, tj. doprowadzenia go do najbliższego posterunku lub oczekiwania na przybycie powiadomionej Policji³⁸. Może się wszakże zdarzyć, że niezwłoczne przekazanie osoby ujętej Policji nie jest możliwe, np. ze względu na powódź, zerwanie jedyne go mostu, i będzie ono trwało nawet dłużej niż 48 godzin, dopuszczalnych dla zatrzymania właściwego³⁹. Stwierdzenie „niezwłoczne oddanie w ręce Policji” oznacza wykonanie tej czynności tak szybko, jak to jest możliwe w konkretnych okolicznościach, bez zawinionej przez zatrzymującego zwłoki. Może więc to być zarówno kilka minut niezbędnych na doprowadzenie zatrzymanego do najbliższego posterunku Policji czy na przybycie wezwanych funkcjonariuszy, jak i czas bez porównania dłuższy, także liczony w dniach, gdy nawiązanie kontaktu z Policją, z przyczyn obiektywnych, będzie wyjątkowo utrudnione, np. wobec popełnienia przestępstwa w odludnym miejscu, oddalonym od miejsca działania jednostek Policji⁴⁰.

---

³⁵ R. A. Stefański, *Środki zapobiegawcze w nowym kodeksie postępowania karnego*, s. 243.

³⁶ K. T. Boratyńska i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, s. 506.

³⁷ J. Grajewski, L.K. Paprzycki, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, s. 342.

³⁸ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym*, s. 533.

³⁹ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, s. 549.

⁴⁰ L.K. Paprzycki, *Art. 243*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I i II*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587285163/82603> [dostęp: 8.06.2020 r.].

Ujęcie obywatelskie, po przybyciu Policji, może przerodzić się w zatrzymanie właściwe, jeżeli zachodzą przesłanki z art. 244 § 1 k.p.k. lub też Policja może, uznając, że nie ma podstaw do zatrzymania, dokonać natychmiastowego zwolnienia takiej osoby. Jeżeli ujęcie nie spełnia podstaw z art. 243 k.p.k., może spowodować dochodzenie roszczeń na podstawie art. 23 i 24 k.c., a także możliwość zawiadomienia o przestępstwie z art. 189 k.k.⁴¹

Czasu niezbędnego przetrzymania osoby ujętej w celu przekazania jej w ręce Policji nie zalicza się do okresu zatrzymania, o jakim mowa w art. 244 k.p.k. Gdyby Policja zastosowała takie zatrzymanie, czas zatrzymania winien być wówczas liczony od momentu przejęcia ujętego przez Policję⁴², (...) chociaż okres ten zalicza się na poczet orzeczonej kary⁴³, co wynika z obligatoryjności stosowania przez sądy art. 63 k.k. stanowiącego, że do wymiaru tejże kary zalicza się okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie.

Rzeczywiste pozbawienie wolności w sprawie należy ujmować jako takie pozbawienie wolności, które jest ściśle związane z realizacją procesu o przestępstwo i nie wynika wyłącznie z innej przyczyny (...). Pod tym pojęciem kryje się zatem efektywnie wykonywane tymczasowe aresztowanie, zatrzymanie (art. 243 i 244 k.p.k., art. 45 k.p.w.), w tym także zatrzymanie krótkotrwałe dla przeprowadzenia czynności procesowej w sprawie (np. przesłuchania) czy związane z ujęciem lub oczekiwaniem na transport⁴⁴.

Zatrzymanie wiąże się praktycznie zawsze co najmniej z naruszeniem nietykalności cielesnej, a niejednokrotnie dla skuteczności zatrzymania niezbędne jest użycie przemocy prowadzące do obezwładnienia zatrzymanego na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa. W orzecznictwie podnosi się, iż zatrzymanie obywatelskie nie pozostaje pozbawione cech prawnie dopuszczalnego w sytuacji, gdy do zatrzymania sprawcy niezbędne jest użycie siły fizycznej⁴⁵.

Ten rodzaj zatrzymania może się wiązać ze stosowaniem przemocy w granicach niezbędnych do zapobieżenia oddaleniu się zatrzymanego, a nawet z krótkotrwałym pozbawieniem wolności, np. w zamkniętym pomieszczeniu, w takim samym celu, przed oddaniem takiej osoby w ręce Policji. Jeżeli zatrzymanie jest legalne, to zatrzymanemu nie przysługuje prawo do obrony koniecznej⁴⁶.

⁴¹ K.T. Boratyńska i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, s. 506.

⁴² T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym*, s. 534.

⁴³ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, s. 549.

⁴⁴ G. Łabuda, *Art. 63*, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, wyd. II, Wolters Kluwer Polska, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587230683/125571> [dostęp: 16.07.2020 r.].

⁴⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 20 września 2012 r., XVI K 62/12.

⁴⁶ *Komentarz aktualizowany do art. 1–424 Kodeksu postępowania karnego*, red. L.K. Paprzycki, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587354672/470873/paprzycki-lech-krzysztof-red-komentarz-aktualizowany-do-art-1-424-kodeksu-postepowania-karnego?cm=RELATIONS> [dostęp: 15.06.2020 r.].

2.2. Ustawa – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia⁴⁷

Art. 45

§ 1. Policja ma prawo zatrzymać osobę ujętą na gorącym uczynku popełnienia wykroczenia lub bezpośrednio potem, jeżeli:

- 1) zachodzą podstawy do zastosowania wobec niej postępowania przyspieszonego;*
- 2) nie można ustalić jej tożsamości.*

§ 2. Art. 243 Kodeksu postępowania karnego stosuje się odpowiednio.

Komentowany przepis odnosi się do dwóch postaci zatrzymania, tj. zatrzymania właściwego (art. 45 § 1 k.p.w.) oraz ujęcia osoby (art. 243 k.p.k. w zw. z art. 45 § 2 k.p.w.). Obie postaci należą do zatrzymania procesowego, którego stosowanie jest ograniczone koniecznością zapewnienia prawidłowego i skutecznego przebiegu postępowania wykroczeniowego. Zgodnie z utrwalonym poglądem, za bezprawne uważa się każde działanie naruszające dobro osobiste, jeżeli nie zachodzi żadna ze szczególnych okoliczności usprawiedliwiających je. Za bezprawne uznaje się takie zachowanie, które można zakwalifikować jako sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego. Do okoliczności wyłączających bezprawność zalicza się zaś działanie w ramach porządku prawnego, tj. działanie dozwolone przez obowiązujące przepisy, wykonywanie prawa podmiotowego, zgodę pokrzywdzonego, działanie w obronie uzasadnionego interesu, obronę konieczną lub też stan wyższej konieczności⁴⁸. Według art. 243 k.p.k. każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku wykroczenia lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości. Osobę ujętą należy niezwłocznie oddać w ręce Policji. Ujęcie takiej osoby z natury rzeczy nie jest tożsame z zatrzymaniem, chociaż w stanie faktycznym nie ma różnicy. Zważywszy, iż zawsze zachodzi niebezpieczeństwo udanej ucieczki sprawcy wykroczenia, dla jej udaremnienia, a więc stworzenia sprzyjających warunków nieuchronności kary, ustawodawca zezwolił na takie działanie każdemu obywatelowi, który jest świadkiem czynu zabronionego, a nadto ma możliwość schwytania sprawcy i oddania go w ręce Policji⁴⁹. Ujęcie osoby, chociaż nie zostało nazwane zatrzymaniem, jest takim właśnie środkiem przymusu. Ujęcie może polegać nie tylko na schwytaniu i doprowadzeniu do Policji, ale również, w razie potrzeby, na zamknięciu sprawcy w pomieszczeniu i wezwaniu Policji. Bezpośredni pościg natomiast polega nie tylko na pogoni za sprawcą, z którym mamy kontakt wzrokowy, ale np. na bezpośrednim działaniu po zauważe-

⁴⁷ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2021 r. poz. 457, z późn. zm.).

⁴⁸ Wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 19 września 2017 r., II Ca 1546/16.

⁴⁹ W. Kotowski, B. Kurzępa, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2007, s. 246.

niu świeżych śladów przestępstwa – usłyszeniu brzęku rozbijanej szyby itp. Przepis art. 243 § 1 k.p.k. pozwala każdej osobie, która jest świadkiem przestępstwa, ująć sprawcę na „gorącym uczynku” lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnionym przestępstwie, jeśli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości. Owo zatrzymanie nie zostaje pozbawione cech prawnie dopuszczalnego, w sytuacji jeśli dla zatrzymania sprawcy niezbędne jest użycie siły fizycznej⁵⁰.

Charakter przestępstw (wykroczeń) skarbowych jest taki, że wątpliwości wywołuje stosowanie zatrzymania obywatelskiego w ich przypadku; niemniej jednak praktyka wskazuje, że bywa ono stosowane (*vide*: głośne (...) przypadki stosowania zatrzymania obywatelskiego kierowców Ubera przez taksówkarzy)⁵¹.

2.3. Ustawa o ochronie osób i mienia⁵²

Art. 36

1. Pracownik ochrony przy wykonywaniu zadań ochrony osób i mienia ma prawo do: (...) 3) ujęcia w granicach obszarów lub obiektów chronionych lub poza ich granicami osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego, a także chronionego mienia, w celu niezwłocznego oddania tych osób Policji.

Zgodnie z art. 36 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia pracownik ochrony przy wykonywaniu zadań ochrony osób i mienia ma m.in. prawo do ujęcia, w granicach obszarów lub obiektów chronionych lub poza ich granicami, osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla chronionego mienia, w celu niezwłocznego oddania tych osób Policji, a nawet użycia lub wykorzystania określonych środków przymusu bezpośredniego. Na pewno dla ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki może być użyta siła fizyczna w postaci technik obezwładnienia. Ponadto trzeba zwrócić uwagę na uregulowanie art. 243 k.p.k., zgodnie z którym każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości. Przepis ten ma również odpowiednie zastosowanie w przypadku podejrzenia popełnienia wykroczenia (art. 45 § 2 k.p.w.)⁵³.

⁵⁰ Wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu II Ca 1546/16 z dnia 19 września 2017 r.

⁵¹ A. Bartosiewicz, *Środki przymusu w prawie karnym skarbowym* [online], Publikacje Elektroniczne ABC, <https://sip.lex.pl/#/publication/470059144> [dostęp: 8.06.2020 r.].

⁵² Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. z 2020 r. poz. 838, z późn. zm.).

⁵³ Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 7 czerwca 2019 r., VI Ka 396/19.

2.4. Ustawa o Straży Marszałkowskiej⁵⁴

Art. 12

1. Funkcjonariusz Straży Marszałkowskiej, wykonując zadania, o których mowa w art. 2, ma prawo: (...)

3) ujmować osoby stwarzające w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego oraz dla mienia, a także osoby w sposób rażący naruszające porządek publiczny. (...)

5. Osoby ujęte w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 3, (...) są niezwłocznie przekazywane właściwej jednostce organizacyjnej Policji.

Uprawnienia do ujęcia osób posiadają również funkcjonariusze Straży Marszałkowskiej. W czasie powstawania niniejszego opracowania brak jest publikacji obejmujących tematykę uprawnień Straży Marszałkowskiej, co może wynikać z faktu, iż jest ona najmniej liczną formacją mundurową w Polsce, realizującą zadania na stosunkowo niewielkim obszarze, funkcjonującą na podstawie relatywnie niedawno opublikowanego aktu prawnego. Pokusiwszy się o analizę art. 12 ustawy o Straży Marszałkowskiej, który to przepis nadaje tejże formacji uprawnienia do realizacji zadań polegających przede wszystkim na ochronie terenów, obiektów i urzędzeń będących w zarządzie Kancelarii Sejmu i Kancelarii Senatu, można stwierdzić, że funkcjonariusze tejże formacji mogą ujmować osoby stwarzające w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego.

Bezpośredniość zagrożenia życia i zdrowia ludzkiego jest najczęściej występującą przesłanką uprawniającą do ujęcia osoby przez podmioty do tego uprawnione. Różnicą w zestawieniu z ujęciem obywatelskim opisanym w Kodeksie postępowania karnego jest niewątpliwie stan bezpośredniego zagrożenia wymienionych dóbr podlegających ochronie, nie zaś oczywistość popełnienia czynu zabronionego czy ujęcie na gorącym uczynku jego popełnienia. Ustawodawca dopuścił również możliwość ujęcia przez funkcjonariuszy Straży Marszałkowskiej osób, które w sposób rażący naruszają porządek publiczny. Pojęcie „porządek publiczny” trwale występuje w istniejącym porządku prawnym, w szczególności w zakresie unormowań administracyjnoprawnych, jednakże nie ma w przepisach prawa definicji legalnej nadającej mu jednolite znaczenie. Pojęcie „porządku publicznego” pozostaje niedookreślone, nieostre i wieloznaczne.

Porządek publiczny to stan zewnętrzny polegający na przestrzeganiu przez ludność w swym postępowaniu pewnych zasad, form, nakazów, których nieprzestrzeganie w warunkach zbiorowego współżycia ludzi narażałoby ich na niebezpieczeństwa i uciążliwości pomimo braku złych zamiarów u osób, które by tych zasad, form i nakazów nie

⁵⁴ Ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o Straży Marszałkowskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1940, z późn. zm.).

przestrzegają⁵⁵. Zakłócenie porządku publicznego polega na naruszeniu norm, reguł określających zachowania ludzi w zbiorowości. Porządek publiczny opiera się na stabilności reguł funkcjonujących w danym środowisku, a czyn sprawcy stanowi ich naruszenie⁵⁶.

W przepisie uprawniającym funkcjonariuszy Straży Marszałkowskiej do ujęcia osoby istotne wydaje się wskazanie, iż zakłócenie owego porządku ma być „rażące”. Zgodnie z tym zapisem uprawnieni nie powinni dokonywać ujęć osób, które w sposób lżejszy niż rażąco zakłócają porządek publiczny, np. demonstrują przy obiektach parlamentarnych.

2.5. Ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych⁵⁷

Art. 20

1. Służby porządkowe i informacyjne są uprawnione do (...)

5) ujęcia, w celu niezwłocznego przekazania Policji, osób stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla dóbr powierzonych ochronie oraz osób dopuszczających się czynów zabronionych.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 pkt 4 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych służby porządkowe i informacyjne są uprawnione do wydawania poleceń porządkowych osobom zakłócającym porządek publiczny lub zachowującym się niezgodnie z regulaminem obiektu (terenu), a w przypadku niewykonania tych poleceń – wezwania ich do opuszczenia imprezy masowej. Mogą również, zgodnie z pkt 5 cytowanego przepisu, dokonać ujęcia, w celu niezwłocznego przekazania Policji osób stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla dóbr powierzonych ochronie oraz osób dopuszczających się czynów zabronionych.

Ujęcie może dotyczyć każdego rodzaju przestępstwa, nie tylko tych, które zostały stypizowane w ustawie o bezpieczeństwie imprez masowych. Użycie słowa „ująć” zbliża uprawnienie członków służb do instytucji tzw. zatrzymania obywatelskiego, o którym mowa w art. 243 k.p.k. „Ująć” to inaczej „schwytać, złapać”, co należy interpretować ściśle jako zatrzymanie czysto fizyczne, czyli uniemożliwienie dalszego swobodnego poruszania się tej osoby. Członkowie służb nie mogą takiej osoby pozbawiać wolności w inny sposób, np. zamknąć przez pewien czas w pomieszczeniu, ponieważ ich obowiązkiem jest przekazanie (niezwłoczne) takiej osoby Policji (...). Tak więc okres faktycznego pozbawienia wolności uczestnika imprezy masowej, chociaż nieokreślony w ustawie o bezpieczeństwie imprez masowych, nie powinien być dłuższy niż czas oczekiwania

⁵⁵ W. Czapiński, *Bezpieczeństwo, spokój i porządek publiczny – próba konstrukcji teoretycznej*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1929, nr 19, s. 678, cyt za: A. Osierda, *Prawne aspekty bezpieczeństwa publicznego i porządku publicznego*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2014, nr 23, s. 92, journals.umcs.pl/sil/article/viewFile/68/65 [dostęp: 4.10.2021 r.].

⁵⁶ Wyrok Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim, sygn. akt VII W 655/17.

⁵⁷ Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 2171).

na przybycie Policji⁵⁸. Szerokie wydaje się zawarte w art. 20 określenie „osób dopuszczających się czynów zabronionych”. Częstokroć w obowiązującym porządku prawnym spotkać można przepisy wskazujące na konieczność reakcji uprawnionych służb w przypadku „popelnienia czynu zabronionego pod groźbą kary” (np. uprawnienie dokonania kontroli osobistej przez Policję). Wydaje się, że pozostawienie zapisu wskazującego ogólnie czyny zabronione jest pojęciem szerszym, obejmującym nie tylko zachowania penalizowane, ale również takie, które mogą narazić osobę na zobowiązania oparte na procedurze cywilnej.

2.6. Ustawa o strażach gminnych⁵⁹

Art. 12

1. Strażnik wykonując zadania, o których mowa w art. 10 i 11, ma prawo do: (...) 3) ujęcia osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia i niezwłocznego doprowadzenia do najbliższej jednostki Policji.

Uprawnienie ujęcia osoby przysługujące strażnikom miejskim (gminnym) nie wymaga dokonania tejże czynności w czasie popełniania przestępstwa lub w bezpośrednim pościgu za sprawcą tego czynu. Strażnik ten może ująć osobę stwarzającą w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także mienia. Z ww. przepisu wynika, że wykonanie tego uprawnienia nie jest możliwe przy każdym przestępstwie czy przy każdym wykroczeniu, a tylko przy takim, w którym zagrożone jest życie lub zdrowie – ale tylko ludzkie, lub mienie, przy czym wartość tego mienia nie ma znaczenia. Obowiązek niezwłocznego doprowadzenia osób ujętych do najbliższej jednostki Policji jest niczym innym jak oddaniem osoby w ręce Policji, jednakże ze wskazaniem doprowadzenia osoby. Wynikać z tego może nadanie strażnikom uprawnienia doprowadzenia osób.

2.7. Ustawa o Służbie Ochrony Państwa⁶⁰

Art. 21

Funkcjonariusz, wykonując zadania, o których mowa w art. 3, ma prawo: (...) 5) ujmować osoby stwarzające bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego, a także zagrożenie dla chronionego mienia w celu niezwłocznego oddania tych osób Policji lub innym właściwym organom.

⁵⁸ C. Kąkol, *Art. 20*, w: *Bezpieczeństwo imprez masowych. Komentarz*, wyd. II, Wolters Kluwer Polska, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587323231/610492> [dostęp: 11.07.2020 r.].

⁵⁹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1763).

⁶⁰ Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (Dz. U. z 2021 r. poz. 575).

Ustawa o Służbie Ochrony Państwa w art. 21 wskazuje, iż funkcjonariusz SOP w okolicznościach realizacji zadań służbowych ma kompetencje, by między innymi ujmować osoby stwarzające bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego, a także zagrożenie dla chronionego mienia w celu niezwłocznego oddania tych osób Policji lub innym właściwym organom. Podobnie jak w przypadku Straży Marszałkowskiej brak jest w chwili obecnej pozaustawowych objaśnień przedmiotowego uprawnienia. Odnosząc się jednak do zapisów ustawy o Służbie Ochrony Państwa, nie sposób nie zauważyć częstokroć charakterystycznych dla uprawnienia ujęcia przesłanek – bezpośredniości zagrożenia życia, zdrowia lub chronionego mienia. Nie nałożono obowiązku bądź uprawnienia funkcjonariuszy SOP w zakresie zatrzymania osób naruszających porządek publiczny, nawet gdy owo naruszenie byłoby rażące. Zdaje się, że w ten sposób ustawodawca podkreśla konieczność skupienia uwagi tejże formacji – w ramach ochrony życia lub zdrowia ludzkiego – w szczególności na ochranianej osobie lub mieniu. Osobę ujętą, zgodnie z treścią przepisu, funkcjonariusz SOP zobligowany jest przekazać Policji lub innym właściwym organom – np. Straży Granicznej w zakresie jej właściwości. Występujący zapis mówiący o oddaniu ujętego w ręce Policji wskazuje dowolność przeprowadzenia tej czynności, podobnie jak w art. 243 k.p.k., inaczej jednak niż w przypadku funkcjonariuszy straży miejskiej, zobligowanych do doprowadzenia osoby ujętej do najbliższej jednostki Policji.

2.8. Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego⁶¹

Art. 44

1. SKW i SWW zapewniają ochronę wykorzystywanych przez siebie urządzeń oraz obszarów i obiektów, a także przebywających w nich osób, przez wewnętrzną służbę ochrony.
2. Funkcjonariusze wykonujący zadania w zakresie ochrony w granicach chronionych obszarów i obiektów mają prawo: (...)
- 4) ujęcia osób stwarzających bezpośrednio zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego, a także zagrożenie dla chronionego mienia, w celu niezwłocznego oddania tych osób Policji lub innym właściwym organom.

Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego również nadaje funkcjonariuszom tychże formacji uprawnienia do ujęcia osób. Odbiegają one jednak nieco od uprawnień innych formacji, z uwagi na ograniczenie związane z możliwością ujęcia jedynie osób naruszających zasady ochrony wykorzystywanych przez SKW i SWW urządzeń oraz obszarów i obiektów. Wynika to z faktu nałożenia na te instytucje obowiązku zapewnienia we własnym zakresie ochrony wykorzystywanych urządzeń,

⁶¹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. z 2019 r. poz. 687, z późn. zm.).

obszarów i obiektów w ramach utworzenia wewnętrznej służby ochrony. Z uwagi na konieczność zachowania niejawności zarówno osób służących w tychże formacjach, jak również miejsc ich stacjonowania, kwaterowania, szkolenia, usytuowania obiektów i budynków – funkcję ochronną realizują tam we własnym zakresie specjalnie w tym celu wyszkoleni funkcjonariusze SKW i SWW. Komórki realizujące zadania ochronne w strukturach tych organizacji zachowują odrębność, co niewątpliwie wpływa na jakość wykonywanych obowiązków oraz umożliwia podnoszenie kompetencji zawodowych. Realizujący zadania wewnętrznej służby ochrony funkcjonariusze w granicach chronionych obszarów i obiektów mają prawo ujęcia osób stwarzających bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego. Mogą również dokonać ujęcia osób stwarzających zagrożenie – tu już bez konieczności zachowania przesłanki bezpośredniości – dla chronionego mienia. Ich obowiązkiem będzie, powtarzany w innych aktach prawnych, obowiązek oddania tych osób Policji lub innym właściwym organom.

2.9. Ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym⁶²

Art. 30

- 1. CBA zapewnia ochronę własnych urzędzeń oraz obszarów i obiektów, a także przebywających w nich osób, przez wewnętrzną służbę ochrony.*
- 2. Funkcjonariusze CBA wykonujący zadania w zakresie ochrony, w granicach chronionych obszarów i obiektów, mają prawo do: (...)*
- 3) ujęcia osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla chronionego mienia, w celu niezwłocznego oddania tych osób Policji.*

Analogicznie do uprawnień SKW i SWW przywilej w zakresie ujmowania osób nadano funkcjonariuszom Centralnego Biura Antykorupcyjnego. Wynika z niego możliwość ujęcia osoby przez funkcjonariusza CBA podczas ochrony własnych urzędzeń oraz obszarów i obiektów. W granicach przedmiotowych nieruchomości będących w zarządzie CBA istnieje możliwość ujęcia przez funkcjonariusza CBA przebywających w nich osób, jeśli ich zachowanie stwarza w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także chronionego mienia. Następnie funkcjonariusz CBA ujętą osobę niezwłocznie oddaje Policji, co w porównaniu z innymi służbami wyklucza możliwość przekazania ujętego innym organom, np. Straży Granicznej. Zadania te wykonywane są przez Departament Ochrony CBA i jego odpowiedniki w 12 funkcjonujących na terenie Polski delegaturach.

Co istotne, zgodnie z treścią art. 14 ust. 1 pkt 3 cytowanej ustawy, CBA może dokonać zatrzymania osób w trybie i w przypadkach określonych w przepisach k.p.k. Analizując powyższe

⁶² Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1671, z późn. zm.).

i biorąc pod uwagę uprawnienia innych służb, które podobnie jak CBA mogą zatrzymywać osoby podejrzane o popełnianie przestępstw – np. Policji – można stwierdzić, że mimo wielu podobieństw – funkcjonariusze Policji nie mają nadanych uprawnień do ujęcia osób, również w przypadku spełnienia przesłanki stworzenia w sposób oczywisty zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także chronionego mienia. Wynika to z faktu ograniczeń w zakresie nałożonych zadań na CBA i – w odróżnieniu od Policji – możliwości rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw jedynie enumeratywnie wymienionych w art. 2 ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. Do przestępstw tych nie zalicza się np. kradzieży czy uszkodzenia mienia, które to czyny można ewentualnie przypisać sprawcy stwarzającemu w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla mienia. W katalogu czynów przestępnych, w których czynności może prowadzić CBA, nie ma również przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. Mając na uwadze konieczność zapewnienia szeroko rozumianego bezpieczeństwa osób przebywających na terenach nieruchomości będących w zarządzie CBA, w ich granicach nadano wewnętrznej służbie ochrony możliwość ujęcia osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego. Postępowanie ewentualnego sprawcy takiego zachowania zapewne również wyczerpałoby znamiona przestępstwa – narażenia na utratę życia lub zdrowia, spowodowania uszczerbku na zdrowiu czy zabójstwa – w którejś z form stadialnych.

2.10. Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu⁶³

Art. 43

1. *Agencje zapewniają ochronę wykorzystywanych przez siebie urządzeń oraz obszarów i obiektów, a także przebywających w nich osób, przez wewnętrzną służbę ochrony.*

2. *Funkcjonariusze wykonujący zadania w zakresie ochrony, w granicach chronionych obszarów i obiektów mają prawo: (...)*

4) *ujęcia osób stwarzających bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla chronionego mienia, w celu niezwłocznego oddania tych osób Policji lub innym właściwym organom, (...)*

– jeżeli jest to niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa chronionych urządzeń, a także obszarów, obiektów oraz przebywających w nich osób.

W podobnym zakresie prawo do ujęcia osoby zostało nadane Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu. Mogą one, przy spełnieniu tożsamych przesłanek co CBA, SKW czy SWW, dokonać ujęcia osób poprzez utworzoną wewnętrznie formację ochronną. Osobę ujętą należy oddać Policji lub innym właściwym organom.

⁶³ Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2020 r. poz. 27, z późn. zm.).

Zadania ABW i AW polegają przede wszystkim na ochronie porządku konstytucyjnego państwa, a w szczególności ochronie jego suwerenności, międzynarodowej pozycji, niepodległości i nienaruszalności jego terytorium. W aspektach operacyjnych i procesowych zadania te polegają na rozpoznawaniu, wykrywaniu, dowodzeniu i ściganiu sprawców przestępstw zorganizowanych. Natomiast zadania Agencji Wywiadu realizowane są jedynie poza granicami kraju.

ABW i AW w ramach nadanych kompetencji mogą rozpoznawać, zapobiegać i zwalczać zagrożenia godzące w bezpieczeństwo wewnętrzne RP oraz jej porządek konstytucyjny, a w szczególności w suwerenność i międzynarodową pozycję, niepodległość i nienaruszalność jej terytorium oraz obronność.

2.11. Ustawa o Służbie Więziennej⁶⁴

Art. 18

1. Funkcjonariusze, wykonując czynności służbowe, mają prawo: (...)

5) zatrzymania, na terenie jednostki organizacyjnej, celem niezwłocznego przekazania Policji, osób, co do których istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary;

Głównym zadaniem Służby Więziennej, kolejnej formacji mundurowej, której ustawa założycielska nadaje uprawnienie do ujęcia osób, jest prowadzenie oddziaływań penitencjarnych i resocjalizacyjnych wobec osób skazanych na karę pozbawienia wolności oraz szeroko rozumiana ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw. Ustawa o Służbie Więziennej nadaje uprawnienia funkcjonariuszom tejże formacji do zatrzymania osób, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary. Tak sformułowana treść uprawnienia pozwala dokonać zatrzymania zarówno przy podejrzeniu popełnienia każdego przestępstwa, jak również wykroczenia. Z uprawnienia tego penitencjarzyści mogą korzystać wyłącznie podczas wykonywania czynności służbowych i tylko na terenie jednostki organizacyjnej. Mimo iż ustawa nadane uprawnienie nazywa „zatrzymaniem” – faktycznie czynności wykonywane przez Straż Więzienną odzwierciedlają czynność odpowiadającą ujęciu unormowaną we wcześniej opisanych ustawach. Zgodnie z aktem wykonawczym do cytowanego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2019 r. w sprawie szczegółowego trybu działań funkcjonariuszy Służby Więziennej podczas wykonywania czynności służbowych⁶⁵ zatrzymujący funkcjonariusz o zatrzymaniu osoby niezwłocznie powiadamia właściwą terytorialnie jednostkę organizacyjną Policji, a do czasu przekazania Policji osoby zatrzymanej pozostaje ona pod dozorem funkcjonariusza SW.

⁶⁴ Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1064).

⁶⁵ Dz. U. poz. 2518.

Art. 23

3. W zależności od stopnia i rodzaju zagrożenia, o którym mowa w ust. 2 (zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa jednostki organizacyjnej albo konwoju), współdziałanie Policji może polegać na (...) ujęciu osób pozbawionych wolności (...).

Wykonywanie codziennych obowiązków służbowych przez więźniaków wymaga ciągłej współpracy z szeroko pojętym wymiarem sprawiedliwości, w tym głównie z policjantami. Wzajemna pomoc, w zakresie przede wszystkim wymiany informacji, jest nieodzownym elementem współdziałania służb mundurowych odpowiedzialnych za zapewnienie porządku i bezpieczeństwa społecznego. Zapisy ustawy o Służbie Więziennej mówią o ujęciu, jakkolwiek obydwie organy mają uprawnienia do zatrzymywania osób w przypadku np. ucieczki z konwoju lub – w przypadku SW – gdy osoba na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściła jednostkę penitencjarną i nie powróciła do niej w wyznaczonym terminie, korzystając z zezwolenia na czasowe opuszczenie aresztu śledczego lub zakładu karnego bez konwoju funkcjonariusza. Natomiast Policja – zgodnie z treścią art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o Policji – może dokonać zatrzymania, gdy osoba pozbawiona wolności, opuściła areszt śledczy albo zakład karny na podstawie zezwolenia właściwego organu i w wyznaczonym terminie nie powróciła do niego.

2.12. Ustawa – Kodeks morski⁶⁶

Art. 68

§ 1. Kapitan może w czasie podróży zatrzymać w osobnym pomieszczeniu osobę, której zachowanie się na statku zagraża bezpieczeństwu statku, ludzi lub mienia. Zatrzymanie może trwać najdłużej do czasu przybycia statku do najbliższego portu polskiego albo do portu państwa, którego obywatelem jest osoba zatrzymana.

§ 2. W razie zawinięcia statku do portu innego państwa niż określonego w § 1, kapitan zawiadamia o zatrzymaniu polski urząd konsularny i właściwe władze miejscowe.

Praktyka morska wykształciła przez lata konieczność unormowania w obowiązujących aktach prawnych zakresu postępowania ze sprawcą, którego zachowanie na pokładzie statku morskiego zagraża chronionemu dobru prawnemu, jakim jest bezpieczeństwo.

W obecnie obowiązującym stanie prawnym statki morskie nie muszą już zgłaszać swojego przybycia do portu zagranicznego urzędowi konsularnemu. Natomiast został wprowadzony inny obowiązek skierowany do kapitana statku. Powyższy art. 68 § 2 zobowiązuje go do zawiadomienia polskiego urzędu konsularnego i właściwych władz miejscowych o zatrzymaniu osoby. Obowiązek ten jest konsekwencją skorzystania przez kapitana z uprawnienia do zatrzymania w osobnym pomieszczeniu osoby, której

⁶⁶ Ustawa z dnia 18 września 2001 r. – Kodeks morski (Dz. U. z 2018 r. poz. 2175, z późn. zm.).

postępowanie na statku zagraża bezpieczeństwu statku, ludzi lub mienia w sytuacji, gdy statek nie zawija po zatrzymaniu takiej osoby do portu polskiego albo portu państwa, którego obywatelem jest osoba zatrzymana⁶⁷.

Analiza treści § 1 art. 68 Kodeksu morskiego oraz porównanie z treścią art. 243 § 1 i 244 § 1 k.p.k. (ujęcie osoby i zatrzymanie właściwe) prowadzi do wniosku, iż to uprawnienie kapitana nie jest zatrzymaniem procesowym. Nie służy ono bowiem celom postępowania określonym w k.p.k. i nie spełnia funkcji określonych w tym przepisie⁶⁸.

Art. 72

§ 1. W przypadku popełnienia na statku przestępstwa kapitan obowiązany jest sporządzić szczegółowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, przedsięwziąć odpowiednie środki dla zapobieżenia uchyleniu się osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa od odpowiedzialności karnej, zabezpieczyć dowody i stosownie do okoliczności przekazać osobę podejrzaną o popełnienie przestępstwa wraz z zawiadomieniem o przestępstwie właściwemu organowi w pierwszym porcie polskim, do którego statek zawinął, lub polskiej jednostce pływającej Marynarki Wojennej, Straży Granicznej lub Policji.

W przypadku popełnienia na statku przestępstwa kapitan ma obowiązek zastąpienia organów ścigania. Obowiązek ten sprowadza się do przeprowadzenia czynności o charakterze policyjno-śledczym. Przepis ten jest zgodny z art. 8 konwencji w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej sporządzonej w Rzymie dnia 10 marca 1988 r.⁶⁹ Wynika z niego, że kapitan statku należącego do państwa-strony SUA (państwa bandery) może wydać władzom innego państwa-strony SUA (państwa przyjmującego) każdą osobę, w stosunku do której ma on uzasadnione podstawy do przeświadczenia, że osoba ta popełniła jedno z przestępstw wymienionych w art. 3 SUA, np. zajmuje statek lub przejmuje nad nim kontrolę przy użyciu siły lub groźby jej użycia; dokonuje aktu przemocy przeciwko osobie znajdującej się na statku, jeżeli działanie to może zagrażać bezpiecznej żegludze tego statku; niszczy statek albo powoduje uszkodzenie statku, jeżeli działanie to może zagrażać bezpiecznej żegludze tego statku, przekazuje informacje, o których wie, że są fałszywe, powodując w ten sposób zagrożenie dla bezpiecznej żeglugi statku; rani albo zabija inną osobę w związku z popełnieniem lub próbą popełnienia jakiegokolwiek z wymienionych przestępstw; a także usiłuje popełnić jakiegokolwiek przestępstwo wymienione w SUA lub namawia inną osobę do popełnienia tych przestępstw, lub w jakikolwiek sposób współdziała z osobą popełniającą takie przestępstwa.

⁶⁷ D. Pyć, *Art. 1*, w: *Kodeks morski. Komentarz*, System Informacji Prawnej LEX, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587327664/125104> [dostęp: 7.07.2020 r.].

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ Dz. U. z 1994 r. Nr 129, poz. 635.

Na państwie bandery spoczywa obowiązek zapewnienia dostarczenia przez kapitana statku władzom państwa przyjmującego posiadanych przez niego dowodów odnoszących się do domniemanego przestępstwa.

Art. 72 § 1 k.m. stanowi, że w przypadku popełnienia przestępstwa na statku do obowiązków kapitana należy sporządzenie szczegółowego zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa i podjęcie kroków zmierzających do zabezpieczenia dowodów w celu zapobieżenia uchyleniu się sprawcy od odpowiedzialności karnej. Kapitan statku ma ponadto obowiązek przekazania osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa polskiej jednostce pływającej Marynarki Wojennej, Straży Granicznej lub Policji albo wraz z zawiadomieniem o przestępstwie właściwemu organowi w pierwszym polskim porcie, do którego statek zawinął. Kapitan może zawiadomić o przestępstwie polski urząd konsularny.

Na podstawie art. 72 § 2 k.m. wydane zostało rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie trybu postępowania kapitana statku wobec osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej⁷⁰. Zgodnie z rozporządzeniem w przypadku popełnienia przestępstwa na statku lub zatrzymania osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa na statku kapitan statku zawiadamia, za pośrednictwem dyrektora urzędu morskiego, prokuratora w siedzibie portu macierzystego statku, a w przypadku gdy osoba zatrzymana nie jest obywatelem polskim – również Ministra Sprawiedliwości. Kiedy statek nie zmierza do polskiego portu, kapitan statku przekazuje osobę podejrzaną o popełnienie przestępstwa wraz z dowodami kapitanowi innego statku o polskiej przynależności, który zmierza do polskiego portu, albo dowódcy polskiej jednostki Marynarki Wojennej, Straży Granicznej lub Policji (por. art. 72 § 1 k.m.). Do przekazywania dowodów popełnienia przestępstwa państwu obcemu stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego o przekazywaniu dowodów rzeczowych za granicę⁷¹.

Kapitan statku morskiego, mimo przekazanych mu pewnych funkcji publicznoprawnych w zakresie dokonywania czynności związanych z szeroko rozumianym procesem karnym i prawem karnym procesowym, nie jest organem procesowym. Wynika to przede wszystkim z charakteru czynności, do których dokonywania upoważnia go ustawa – Kodeks morski.

Kompetencją kapitana statku związaną z potencjalnym procesem karnym jest przedsięwzięcie odpowiednich środków dla zapobieżenia uchyleniu się osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa od odpowiedzialności karnej. Dwie podstawowe kwestie wysuwają się tu z tak określonym zadaniem kapitana statku. Po pierwsze, jakie środki

⁷⁰ Dz. U. Nr 42, poz. 405.

⁷¹ D. Pyć, *Art. 1*, w: *Kodeks morski. Komentarz*.

zapobiegające uchyleniu się od odpowiedzialności ustawodawca może mieć na myśli oraz – po drugie – jak rozumieć pojęcie osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa.

Na pierwsze z postawionych pytań niełatwo jest znaleźć odpowiedź w treści art. 72 § 1 k.m. Czy eufemistyczne nieco określenie powyższych środków kryje w sobie w istocie rzeczy czynność zatrzymania, o której wprost wszakże wspomina wydane na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 72 § 2 k.m. rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie trybu postępowania kapitana statku wobec osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej? Postanowienia § 4 i § 5 przywołanego rozporządzenia wprost odwołują się do określenia osoby „zatrzymanej”, ale gdyby poprzestać na wykładni literalnej, można by postawić tezę, że zatrzymanie przez kapitana statku jest możliwe tylko w stosunku do osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej, albowiem art. 72 § 1 k.m. nie przewiduje takiej możliwości, a wskazuje na taką możliwość tylko przywołane rozporządzenie, które z kolei w żadnym wypadku nie może zawierać prawnej podstawy do krótkotrwałego choćby pozbawienia wolności kogokolwiek. Wniosek taki jest jednak trudny do przyjęcia. Wydaje się, że *de lege lata* kompetencje do zatrzymania osoby przez kapitana statku wynikają z dyrektywy instrumentalnego nakazu, w myśl której, jeżeli obowiązuje norma nakazująca zrealizowanie pewnego stanu rzeczy (np. zapobieżenie uchyleniu się osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa od odpowiedzialności karnej), to wolno przyjąć, że obowiązują także normy nakazujące czynić to, co jest konieczne dla zrealizowania tego stanu rzeczy. W omawianym przypadku oznacza to kompetencje właśnie do zatrzymania. Zdekodowana jednak za pomocą dyrektywy instrumentalnego nakazu powyższa kompetencja jakkolwiek dopuszczalna teoretycznie, to z punktu widzenia funkcji gwarancyjnej prawa zawsze będzie budzić poważne wątpliwości, które w sposób jednoznaczny rozstrzygnięte mogą być tylko przez ustawodawcę⁷².

Prawo do zatrzymania, jeżeli uznamy jego dopuszczalność, czyli prawo do krótkotrwałego pozbawienia wolności określonej osoby, jest niewątpliwie niezwykle poważnym uprawnieniem i obowiązkiem kapitana, zwłaszcza że dokonuje się w bardzo szczególnych warunkach (na statku morskim), co z kolei rodzi pytania o warunki prawidłowości dokonania tej czynności. Z uwagi na lakoniczną regulację tej kwestii w Kodeksie morskim pożyteczne badawczo będzie odwołanie się do instytucji zatrzymania regulowanej przepisami ustawy karnej procesowej. Kodeks postępowania karnego reguluje wiele postaci zatrzymania, jak: ujęcie na gorącym uczynku (art. 243 k.p.k.), zatrzymanie procesowe, określane też jako właściwe (art. 244 k.p.k.), oraz zatrzymanie i sprowadzenie przymusowo oskarżonego (podejznanego) w przypadku jego niestawiennictwa (art. 75 § 2 k.p.k.) czy zatrzymanie i doprowadzenie oskarżonego na rozprawę, którego obecność jest obowiązkowa (art. 382 k.p.k.). Obok kodeksowych postaci zatrzymania

---

⁷² K. Woźniewski, *Publicznoprawne funkcje kapitana statku z art. 72 § 1 kodeksu morskiego w sferze prawa karnego procesowego – zarys problematyki*, s. 279.

prawo przewiduje dodatkowo zatrzymanie porządkowe (art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji oraz art. 11 ust. 1 pkt 5 ustawy o Straży Granicznej) czy zatrzymanie penitencjarne (art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o Policji oraz art. 18 ust. 5 ustawy o Straży Granicznej), czy zatrzymanie administracyjne (art. 40 ust. 1 i 3 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi). Zatrzymanie osoby podejrzanego przez kapitana statku na podstawie art. 72 § 1 k.m. należy również zaliczyć do zatrzymań pozakodeksowych. Rodzi to konieczność zastanowienia się nad ewentualnym analogicznym stosowaniem regulacji kodeksu postępowania karnego z uwagi na związany z podstawowymi prawami człowieka charakter czynności zatrzymania w postaci pozbawienia wolności, a właśnie normy k.p.k. zawierają istotne w tym względzie gwarancje procesowe, o których Kodeks morski milczy (...). Niestety, art. 72 § 1 k.m. nie określa wyraźnie przesłanek zatrzymania, chociaż pewien ich ślad odnajdujemy w § 5 ust. 1 przywoływanego już rozporządzenia wykonawczego. Wydaje się zatem, że za dopuszczalne należy uznać na statku morskim podlegającym polskiej jurysdykcji analogiczne stosowanie przesłanki faktycznej zatrzymania zarówno w postaci gorącego uczynku przestępstwa, jak i uzasadnionego przypuszczenia jego popełnienia. Podmiotem stosującym zatrzymanie jest kapitan statku, co oznacza, że to ten podmiot dokonuje jednocześnie oceny, czy zachodzą przesłanki ogólna oraz przynajmniej jedna przesłanka szczególna. Podjęcie decyzji o zatrzymaniu osoby przez kapitana statku w oparciu o powyższe przesłanki – stosowane choćby tylko analogicznie – może go uchronić przed bezzasadnym zarzutem bezprawnego pozbawienia wolności (art. 189 k.k.) (...). Jest problem z charakterem tego rodzaju zatrzymania. Nie jest to bez wątpienia zatrzymanie procesowe, ale i pewne zastrzeżenia można wysunąć także do kwalifikowania go jako zatrzymania pozaprocesowego, ponieważ do istoty tych ostatnich nie należy realizacja zadań związanych z przebiegiem procesu karnego, a zatrzymanie „kapitańskie” wiąże się jednak z potencjalnym postępowaniem karnym. Co więcej, uznane w piśmiennictwie zatrzymanie procesowe dotyczą osób, które nie tylko nie mają statusu oskarżonego czy podejrzanego, ale nawet nie są traktowane jako osoby podejrzanego (...). Kapitan statku stosownie do okoliczności przekazuje osobę podejrzaną o popełnienie przestępstwa wraz z zawiadomieniem o przestępstwie właściwemu organowi w pierwszym porcie polskim, do którego statek zawinął, lub polskiej jednostce pływającej Marynarki Wojennej, Straży Granicznej lub Policji. Celem przekazania tej osoby jest uruchomienie już formalnego postępowania przygotowawczego przez uprawnione do tego organy państwowe (...). W obecnym stanie prawnym nie powinno budzić wątpliwości prawo kapitana – tak jak każdego obywatela – do ujęcia sprawcy przestępstwa na gorącym uczynku w trybie art. 243 k.p.k. Pozostałe możliwości działania kapitana statku to – używając określenia kolokwialnego – strefa cienia. A sytuacja taka w przypadku czynności, które ingerują w sferę wolności, jest po prostu nie do zaakceptowania. Szczególną uwagę należy też zwrócić na zbadanie prawidłowości czynności zatrzymania ze względu na faktyczne pozbawienie wolności, które zawsze powinno być w państwie praworządnym dokonywane na podstawie wyraźnego upoważnienia ustawowego przez właściwe organy państwowe. Wynika to

z wyjątkowego charakteru czynności zatrzymania dokonywanej przez kapitana statku niebędącego przecież organem państwa, ale któremu państwo w drodze ustawy powierza wszakże do wypełnienia pewne funkcje w sferze prawa karnego – przyznając tym samym ochronę właściwą osobom pełniącym funkcję publiczną w rozumieniu art. 115 § 19 k.k. *in fine*⁷³.

Wydaje się jednak, że mimo określenia „zatrzymać” są to w istocie szczególne przypadki ujęcia w rozumieniu art. 243, tyle że przez określony podmiot, a nie przez każdego, i w określonych odrębnie warunkach, ale – jak w art. 243 – z obowiązkiem przekazania zatrzymanego odpowiedniemu organowi⁷⁴.

2.13. Ustawa – Prawo lotnicze⁷⁵

Art. 115

3. Dowódca ma prawo decydować (...) o: (...)

2) zatrzymaniu osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa na statku powietrznym albo osoby zagrażającej w inny sposób bezpieczeństwu lotu lub porządkowi na pokładzie statku powietrznego, do czasu przekazania jej właściwym organom. (...)

5. Organy Policji i Straży Granicznej są obowiązane do przejęcia osoby, o której mowa w ust. 3 pkt 2.

Przepis nadający uprawnienia dowódcy statku powietrznego jest pokłosiem zapisów uregulowanych w tzw. konwencji tokijskiej⁷⁶, która jako jedyny akt prawa międzynarodowego porusza kwestie dotyczące nadania dowódcy uprawnień do zastosowania środków przymusu koniecznych dla zapewnienia bezpieczeństwa i porządku na pokładzie.

Cytowany przepis nadaje kapitanowi statku powietrznego również uprawnienie do zatrzymania osoby. Podobnie jak w przepisach regulujących problematykę uprawnień kapitana statku morskiego, ustawa – Prawo lotnicze używa terminologii „zatrzymać” – choć w rzeczywistości kolejne czynności, do których zobligowany jest kapitan, to przekazanie zatrzymanego Policji lub Straży Granicznej – analogicznie jak w przypadku większości wcześniej opisanych podmiotów uprawnionych do ujęcia osób. Kapitan statku powietrznego ma zatem uprawnienie do zatrzymania osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa na pokładzie dowodzonego statku, która to czynność odpowiada *de facto* ujęciu. Zestawiając treść tegoż przepisu z regulacjami k.p.k., można wyciągnąć

⁷³ K. Woźniewski, *Publicznoprawne funkcje kapitana statku z art. 72 § 1 kodeksu morskiego w sferze prawa karnego procesowego – zarys problematyki*, s. 290.

⁷⁴ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, s. 536.

⁷⁵ Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (Dz. U. z 2020 r. poz. 1970, z późn. zm.).

⁷⁶ Konwencja w sprawie przestępstw i niektórych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych, sporządzona w Tokio dnia 14 września 1963 r. (Dz. U. z 1971 r. Nr 15, poz. 147).

wniosek, iż dowódca taki może podjąć decyzję o zatrzymaniu osoby, wobec której ma uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, jeżeli tylko zostało ono popełnione na statku powietrznym. Ustawodawca nie zawęża przy tym katalogu owych przestępstw, czyli kapitan statku ma prawo reagować zatrzymaniem osoby zarówno w przypadku bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego, każdego mienia znajdującego się na pokładzie, którego zniszczenie, uszkodzenie czy kradzież spowoduje wartość strat przekraczającą 500 zł, ale również przy przestępstwach zagrażających życiu zwierząt znajdujących się na pokładzie samolotu, w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstw przeciwko dokumentom czy przeciwko wolności wyznania.

Kolejną przesłanką nadającą dowódcy statku powietrznego prawo do zatrzymania osoby jest spowodowanie przez nią zagrożenia bezpieczeństwu lotu. Istotną różnicą wskazującą na potrzebę reagowania na najmniejsze nawet zachowania niepożądane w trakcie lotu samolotem jest fakt, iż owe zagrożenie nie musi być nawet bezpośrednio. Okoliczność ta była wymagana niemal we wszystkich cytowanych powyżej aktach prawnych nadających poszczególnym podmiotom uprawnienie krótkotrwałego pozbawienia wolności osoby.

Dowódca w trakcie realizowanego lotu jest uprawniony również do zatrzymania osoby, która zagraża porządkowi na pokładzie statku powietrznego, jednocześnie niewykonanie poleceń dowódcy statku powietrznego związanych z utrzymaniem porządku na pokładzie może stanowić czyn zabroniony będący wykroczeniem – art. 210 ust. 1 pkt 9 cytowanej ustawy – Prawo lotnicze. Przykłady takiego zachowania można mnożyć, od drobnych awantur pasażerskich po niestosowanie się do mających zapewnić bezpieczeństwo poleceń obsługi lotu.

Cytowany przepis stanowi, że osobę zatrzymaną kapitan przekazuje właściwym organom, przy czym ustawodawca nie ogranicza tych organów poprzez konkretne ich wskazanie z nazwy instytucji uprawnionej do wykonania czynności ze sprawcą przestępstwa lub wykroczenia. W kolejnym paragrafie zostało wskazane natomiast, że organy Policji i Straży Granicznej są obowiązane do przejęcia takiej osoby. Podobnych wytycznych zakładających obligatoryjność przejęcia osoby od podmiotu ujmującego nie zawiera żaden inny obowiązujący w Polsce akt prawny.

W przypadku gdy dowódca decyduje o przekazaniu osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa na pokładzie statku powietrznego albo osoby zagrażającej w inny sposób bezpieczeństwu lub porządkowi na pokładzie statku powietrznego właściwym organom, obowiązek w kwestii przejęcia tych osób na terytorium RP spoczywa na organach Policji i Straży Granicznej. Żaden z tych organów nie może uchylić się od przejęcia osoby zatrzymanej decyzją dowódcy do czasu przeprowadzenia w tym przedmiocie postępowania wyjaśniającego⁷⁷.

⁷⁷ A. Kunert-Diallo, *Art. 115*, w: *Prawo lotnicze. Komentarz*, Wolters Kluwer, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587698660/496100> [dostęp: 7.07.2020 r.].

Art. 186b

5. Służba ochrony lotniska wykonuje zadania zarządzającego lotniskiem w zakresie (...)

4) ujęcia i przekazania Policji lub Straży Granicznej:

- a) osoby naruszającej warunki bezpieczeństwa na lotnisku oraz pasażera naruszającego warunki przewozu,*
- b) osoby, która bez upoważnienia uzyskała lub usiłowała uzyskać dostęp do strefy zastrzeżonej lotniska,*
- c) osoby, która popełniła lub usiłowała popełnić akt bezprawnej ingerencji,*
- d) osoby, która w inny sposób narusza porządek publiczny.*

Ustawa – Prawo lotnicze stanowi, iż służba ochrony lotniska wykonuje zadania zarządzającego lotniskiem w zakresie m.in. ujęcia i przekazania Policji lub Straży Granicznej osób spełniających określone przesłanki. Należy wskazać, że ustawa ta jest jedynym funkcjonującym w polskim systemie prawnym aktem mówiącym wprost o możliwości przekazania osoby ujętej wymienionemu z konkretnej nazwy innemu organowi niż Policji, czy – ogólnie – organowi uprawnionemu, tj. Straży Granicznej. Zapewne jest to wynik właściwości kompetencyjnej tej właśnie formacji na lotniskach cywilnych, kiedy to linia strefy zastrzeżonej portu lotniczego stanowi granicę państwa.

Prawo lotnicze pozwala pracownikowi ochrony lotniska ująć osoby naruszające warunki bezpieczeństwa na lotnisku oraz pasażera naruszającego warunki przewozu. Wspomniane warunki bezpieczeństwa enumeratywnie zostały zawarte w Krajowym Programie Ochrony Lotnictwa Cywilnego⁷⁸.

Według definicji zawartych w przedmiotowym rozporządzeniu osobą naruszającą warunki bezpieczeństwa lotniska jest osoba, która w trakcie przebywania na terenie lotniska przez swoje zachowanie zagraża porządkowi lub bezpieczeństwu osób i mienia. W praktyce będą to zazwyczaj zachowania chuligańskie, popełnione najczęściej pod wpływem alkoholu, które mogą powodować naruszenie zasad porządku publicznego, przykładowo pasażerskie awantury, nierozsądne obchodzenie się z wyposażeniem lotniska czy lekkomyślne postępowanie z wniesionymi na teren lotniska przedmiotami. Za naruszające warunki bezpieczeństwa lotniska uważane jest również utrudnianie wykonywania obowiązków osobom zatrudnionym lub pełniącym służbę w terminalu oraz w innych obiektach infrastruktury lotniska. Do osób zatrudnionych na terenie lotniska zaliczyć niewątpliwie można personel obsługi lotów, personel obsługi pasażera, serwis utrzymujący czystość, służbę ochrony lotniska czy specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne – realizujące zadania operatorów kontroli bezpieczeństwa przy przejściu ze strefy ogólnodostępnej do strefy zastrzeżonej

⁷⁸ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 2 grudnia 2020 r. w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 17).

lotniska. Obecnie Lotnisko Chopina w Warszawie, największy port lotniczy w Polsce, jest miejscem pracy dla około 11 tysięcy osób.

Katalog osób możliwych do ujęcia przez służby ochrony lotniska obejmuje również osoby, które uszkodzają elementy terminala pasażerskiego, jego wyposażenie lub sprzęt oraz inne obiekty infrastruktury lotniska, jeżeli może to zagrozić bezpieczeństwu osób i mienia. Poza elementami infrastruktury krytycznej lotniska, jak chociażby przykładowo wieża kontroli ruchu lotniczego, system zasilania w energię elektryczną, urządzenia do naprowadzania, stacje zasilania, magazyny paliw czy ujęcia wody, dochodzą do tego również przedmioty zlokalizowane na ogólnodostępnej części portu. Ujęciu przez służby ochrony lotniska podlegają również osoby naruszające zarządzenia porządkowe dotyczące bezpieczeństwa na lotnisku.

Powszechnie obowiązującym na wszystkich cywilnych portach lotniczych aktem prawnym regulującym zasady porządkowe dotyczące bezpieczeństwa na lotnisku jest rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej w sprawie podstawowych przepisów porządkowych związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i ochrony lotów oraz porządku na lotnisku⁷⁹. Zgodnie z art. 83a ust. 1 ustawy – Prawo lotnicze wszystkie osoby znajdujące się na terenie lotniska są obowiązane do przestrzegania i stosowania się do nakazów i zakazów zawartych w przepisach porządkowych ustalonych przez zarządzającego tym lotniskiem. Według wspomnianego rozporządzenia na terenie lotniska – czyli nieco szerzej niż na terenie terminala, gdyż w skład lotniska wchodzi najczęściej również okoliczne parkingi, obiekty czy płyta startowa – zabrania się takich zachowań, jak choćby pozostawiania bez opieki bagażu, fotografowania punktów kontroli bezpieczeństwa, palenia tytoniu poza miejscami do tego wyznaczonymi czy wprowadzania na teren terminali pasażerskich zwierząt, z wyjątkiem psów służbowych i psów asystujących osobom niepełnosprawnym, poza przypadkami nadawania zwierząt do przewozu lotniczego. Na terenie całego lotniska do naruszeń przepisów porządkowych zaliczane jest również prowadzenie bez zgody zarządzającego lotniskiem zbiorów pieniężnych, działalności gospodarczej, artystycznej, politycznej oraz innej działalności zakłócającej porządek na tym obiekcie. Corocznie budzi zatem kontrowersje pouczanie przez służby porządkowe lotniska wolontariuszy kwestujących na rzecz fundacji pomagającej chorym dzieciom o zakazie przeprowadzania kwesty w obrębie terminala bez uprzedniego uzyskania zgody zarządcy lotniska. Na lotnisku zabronione jest ponadto, bez uzyskania uprzedniej zgody zarządzającego lotniskiem, fotografowanie lub filmowanie czynności rozpoznania minersko-pirotechnicznego i akcji ratowniczych, stanowisk kontroli bezpieczeństwa pasażerów i bagażu oraz punktów kontroli paszportowej i kontroli dokumentów.

---

⁷⁹ Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 4 września 2012 r. w sprawie podstawowych przepisów porządkowych związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i ochrony lotów oraz porządku na lotnisku (Dz. U. poz. 1023).

Ujęciu podlega również osoba, która zakłóci, uniemożliwi lub utrudni wykonywanie przez personel lotniska lub przewoźnika lotniczego obowiązków służbowych. Niniejszy przepis rozszerza przepis Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego, objaśniając znaczenie pojęcia „osoby naruszającej warunki bezpieczeństwa lotniska”, o czynności zakłócania bądź uniemożliwiania wykonywania obowiązków służbowych nie tylko przez osoby zatrudnione na lotnisku, czyli personel lotniska, ale również przez przewoźnika lotniczego. Naruszeniem zarządzeń porządkowych dotyczących bezpieczeństwa na lotnisku będzie też dokonywanie nieuprawnionych zmian w wyposażeniu lotniska, np. w systemach nawigacyjnych, systemach świetlnych, ale także taśmach rozdzielających punkty kontroli bezpieczeństwa. Zakazane jest również dokonywanie nieuprawnionych zmian w urządzeniach lub systemach lotniskowych oraz utrudnianie lub uniemożliwianie korzystania z urządzeń lub pomieszczeń przeznaczonych do użytku publicznego znajdujących się na terenie lotniska, np. toalet. Podstawą ujęcia osoby może być ponadto parkowanie pojazdu w miejscu do tego nieprzeznaczonym oraz naruszenie określonych przez zarządzającego lotniskiem warunków ruchu pojazdów i pieszych na terenie strefy operacyjnej lotniska, czyli strefy, gdzie mają dostęp jedynie osoby będące pasażerami oraz personel lotniska.

Przebywanie osoby w strefie zastrzeżonej lotniska i w strefie operacyjnej lotniska bez upoważnienia lub naruszenie w inny sposób warunków dostępu do tej strefy przedstawia kolejny przepis cytowanego rozporządzenia, stanowiący o kwestiach porządkowych, będący dla służb ochrony lotniska podstawą prawną do ujęcia osoby i przekazania Policji lub Straży Granicznej. Następny przepis mówiący o konieczności utrzymania porządku na lotnisku stanowi o zakazie wprowadzania do strefy zastrzeżonej lub strefy operacyjnej lotniska lub używania w tych strefach pojazdu bez ważnej przepustki samochodowej bądź odpowiedniego upoważnienia lub naruszania w inny sposób warunków dostępu pojazdów do tych stref.

Według zarządzeń porządkowych ujęciu podlega również osoba, która pozostaje w porze nocnej bez uzasadnienia związanego z oczekiwaniem na przylot lub odlot statku powietrznego. Regulacja ta miała uniemożliwić osobom bezdomnym nieestetyczne koczowanie na terenie terminali pasażerskich. W praktyce faktyczne ustalenie powyższych okoliczności okazuje się niemożliwe, z uwagi na przekazywanie, zapewne fikcyjnych, informacji służbom porządkowym, z których wynika, iż osoby te, przebywając kilka miesięcy czy nawet lat na terenie portu, wciąż oczekują na kolejnych znajomych lub zamierzają odlecieć którymkolwiek z najbliższych rejsów.

Uchylenie się od kontroli bezpieczeństwa lub kontroli dostępu oraz przekraczanie lub forsowanie drzwi, ogrodzeń, barier ochronnych oraz nieuzasadnione użycie przycisku bezpieczeństwa otwierającego drzwi stanowią kolejne naruszenie, którego popełnienie może doprowadzić do ujęcia osoby przez służby odpowiedzialne za ochronę lotniska.

Krajowy Program Ochrony Lotnictwa Cywilnego definiuje również pasażera naruszającego warunki bezpieczeństwa lotu – jako osobę, która od momentu zamknięcia drzwi statku powietrznego przed startem do chwili ich otwarcia po wylądowaniu przez swoje zachowanie zagraża porządkowi lub bezpieczeństwu osób i mienia na pokładzie statku powietrznego lub utrudnia członkowi załogi wykonywanie obowiązków lub zmniejsza jego zdolność do wykonywania obowiązków na pokładzie statku powietrznego bądź uszkadza statek powietrzny, jego wyposażenie lub elementy składowe oraz sprzęt. Osobą naruszającą warunki bezpieczeństwa lotniska jest również osoba, która narusza przepisy dotyczące bezpieczeństwa podczas operacji lotniczej, czy osoba, która bez upoważnienia uzyskała lub usiłowała uzyskać dostęp do strefy zastrzeżonej lotniska, lub która popełniła lub usiłowała popełnić akt bezprawnej ingerencji.

Powyższy katalog, jak już wspomniano, stanowi korelację ustawy – Prawo lotnicze oraz rozporządzenia w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego, które to zawiera objaśnienia określeń używanych w procedurach lotnictwa cywilnego. Można w nim znaleźć, obok wyjaśnienia pojęcia „osoby naruszającej warunki bezpieczeństwa lotniska”, również objaśnienie „pasażera naruszającego warunki bezpieczeństwa lotu”. W powyższych definicjach zwraca się uwagę na niepożądane zachowania człowieka przebywającego ogólnie na terenie całego lotniska bądź – w przypadku drugiego określenia – gdy jest on już na pokładzie statku powietrznego bezpośrednio przygotowanego do startu. Przepis jasno wskazuje na osobę będącą pasażerem, w związku z czym jedynie pasażerowie, a nie np. obsługa lotu czy obecne na pokładzie służby odpowiedzialne za jego bezpieczeństwo, są grupą osób, która podlegać będzie ujęciu w przypadku zachowania wyczerpującego znamiona zachowań wskazanych w Krajowym Programie Ochrony Lotnictwa Cywilnego. Istotnym elementem wymaganym, by zostać zakwalifikowanym jako pasażer zakłócający warunki przewozu, jest także to, że przepis ewidentnie wskazuje na czas, gdy możliwe jest popełnienie czynu niepożądanego zagrożonego ujęciem, tj. od momentu zamknięcia drzwi samolotu.

Zatem osobą naruszającą warunki przewozu będzie między innymi pasażer, który od momentu zamknięcia drzwi statku powietrznego przed startem do chwili ich otwarcia po wylądowaniu przez swoje zachowanie zagraża porządkowi lub bezpieczeństwu osób i mienia na pokładzie statku powietrznego. Treść przedmiotowego przepisu jest identyczna jak brzmienie dotyczące osoby przebywającej na lotnisku. Prawodawca za niepożądane na pokładzie statku powietrznego uznaje więc każde zachowanie, które może wywołać zakłócenie porządku, spokoju i zwyczajowo przyjętych procedur lotu, w szczególności gdy narażone jest jego bezpieczeństwo, również poprzez naruszenie ochrony mienia.

Ujęciu przez służby ochrony lotniska podlegać będzie też pasażer, który poprzez swoje zachowanie utrudnia członkowi załogi wykonywanie obowiązków lub zmniejsza jego zdolność do wykonywania obowiązków na pokładzie statku powietrznego. W praktyce będą to najczęściej zachowania osób, które dotychczas nie odbywały podróży samolo-

tem lub u których wywołuje ona strach, przez co w ostatniej chwili podejmują decyzję o opuszczeniu pokładu samolotu. W związku z takim zachowaniem stewardesa nie może przygotować kabiny do startu, a pilot, wracając po kołowaniu na miejsce parkingowe, również wpływa na zakłócenie porządku w strefie operacyjnej lotniska. Ponadto załoga zarówno pokładowa, jak i kokpitowa jest zaabsorbowana daną sytuacją, co w konsekwencji zmniejsza jej zdolność do wykonywania obowiązków na pokładzie – a właśnie utrudnianie członkowi załogi wykonywania obowiązków lub zmniejszanie jego zdolności do wykonywania obowiązków na pokładzie statku powietrznego stanowi kolejny zapis Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego, uprawniający pracowników ochrony zatrudnionych na lotnisku do dokonania ujęcia osoby.

Uszkodzenie statku powietrznego, jego wyposażenia lub elementów składowych oraz sprzętu znajdującego się na pokładzie samolotu wyczerpuje przesłanki umożliwiające dokonania ujęcia osoby. Do wyposażenia samolotu zaliczymy niewątpliwie przyrządy i urządzenia nawigacyjne, natomiast elementy składowe to kadłub, śmigło czy skrzydła.

Podobnie naruszenie przez znajdujące się na pokładzie statku powietrznego pasażera przepisów dotyczących bezpieczeństwa podczas operacji lotniczej, czyli odlotu, przylotu lub przelotu samolotu stanowi obecnie podstawę do jego ujęcia i przekazania Policji lub Straży Granicznej, zgodnie z wymogami ustawy – Prawo lotnicze.

Ujęciu przez uprawnionego na mocy ustawy – Prawo lotnicze będzie również podlegała osoba, która bez upoważnienia uzyskała lub usiłowała uzyskać dostęp do strefy zastrzeżonej lotniska. Zgodnie z ogólnie obowiązującymi na lotniskach normami zarządzający nimi wyznaczają strefę ogólnodostępną, strefę operacyjną, strefę zastrzeżoną i część krytyczną strefy zastrzeżonej oraz w stosownych przypadkach strefę wydzieloną oraz granice między tymi strefami wraz z przejściami. Strefy te są zamieszczane w programie ochrony lotniska.

Osoba, która popełniła lub usiłowała popełnić akt bezprawnej ingerencji, jest kolejną kategorią podlegającą ujęciu w myśl zasad wprowadzonych przez art. 186b cytowanej ustawy. Objaśnienie, co należy rozumieć jako akt bezprawnej ingerencji, również zawarto w Krajowym Programie Ochrony Lotnictwa Cywilnego, artykułując, że jest nim bezprawny i celowy akt polegający m.in. na użyciu w czasie lotu statku powietrznego przemocy wobec osoby znajdującej się na jego pokładzie, jeżeli akt ten może zagrozić bezpieczeństwu tego statku. W takim razie nie każde użycie przemocy wobec osoby będzie aktem bezprawnej ingerencji, a jedynie takie, które może zagrozić bezpieczeństwu wykonywanego lotu. Ponadto stan zagrożenia nie musi tu być bezpośredni czy rzeczywisty. Zniszczenie samolotu lub samo spowodowanie jego uszkodzeń, które uniemożliwiają lot lub mogą stanowić zagrożenie bezpieczeństwa tego statku, również w formie dokonanej, stanowią czyn uprawniający służbę ochrony lotniska do podjęcia interwencji skutkującej ujęciem osoby. Kolejnymi czynami stanowiącymi akt, o którym mowa w art. 186b ustawy – Prawo lotnicze, jest umieszczenie na pokładzie statku powietr-

nego przedmiotu, urządzenia lub substancji, które mogą zagrozić zdrowiu lub życiu pasażerów lub załogi lub zniszczyć statek powietrzny albo spowodować jego uszkodzenia, mogące uniemożliwić jego lot lub stanowić zagrożenie bezpieczeństwa tego statku w czasie lotu, oraz porwanie statku powietrznego z załogą i pasażerami na pokładzie lub bez nich, również w celu użycia statku powietrznego jako narzędzia ataku terrorystycznego z powietrza. W przypadku ostatniego wątpliwe wydaje się zaangażowanie do zwalczania tej kategorii czynów pracowników ochrony, ranga przestępstwa wymogłaby udział służb kontrterrorystycznych. Podobnie usiłowanie lub dokonanie zniszczenia albo uszkodzenia lotniczych urządzeń naziemnych lub pokładowych, zakłócenia ich działania lub użycia przemocy wobec osoby obsługującej te urządzenia, w przypadku gdy spowoduje to znaczne zakłócenie ruchu lotniczego lub zagrożenie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego, stanowi akt bezprawnej ingerencji.

Nietypowym w polskim systemie prawnym zachowaniem, które skutkować może krótkotrwałym pozbawieniem wolności człowieka, jest przekazanie nieprawdziwej informacji, która powoduje zagrożenie osób i mienia w komunikacji lotniczej. Przedmiotowe zagrożenie również nie musi spełniać wymogów realności czy bezpośredniości. Zdaje się zatem, że każdorazowe mijające się z prawdą oświadczenie pasażera poddawane kontroli bezpieczeństwa, informujące personel, że w bagażu podręcznym posiada ładunek wybuchowy, w związku z tym, że pociąga za sobą wiele czynności sprawdzających i rozpoznawczych, wyczerpuje znamiona przedmiotowego czynu.

Aktem bezprawnej ingerencji jest również zniszczenie albo poważne uszkodzenie urządzeń na lotnisku, zakłócenie ich działania lub użycie przemocy wobec osoby obsługującej te urządzenia, w przypadku gdy powoduje to znaczne zakłócenie ruchu lotniczego lub funkcjonowania lotniska lub zagrożenie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego.

Ostatnią podlegającą ujęciu w myśl katalogu zawartego w art. 186b ustawy – Prawo lotnicze jest osoba, która w inny sposób narusza porządek publiczny. Nieostre dookreślenie osób wyczerpujących znamiona zakłócenia porządku publicznego daje możliwość reakcji służbom na początkowym już etapie takiego zakłócenia. Do sytuacji wyczerpujących znamiona tego przepisu zachodzi najczęściej wśród pasażerów rozdrażnionych koniecznością pozostawienia w punkcie kontroli bezpieczeństwa przedmiotów, których nie można wnieść do strefy zastrzeżonej lotniska lub pasażerów, którzy z różnych względów odmawiają poddania się kontroli manualnej i w sposób zakłócający porządek publiczny wyrażają dezaprobatę wobec poleceń personelu lotniska.

Ów niezwykle szeroki katalog osób podlegających ujęciu stanowi uprawnienie wewnętrznej służby ochrony lub specjalistycznej uzbrojonej formacji ochronnej działających w obrębie lotniska. Przepis ten stanowi niewątpliwie najszerszy wachlarz uprawnień nadanych podmiotom niebędącym funkcjonariuszami służby powołanej do ochrony bezpieczeństwa.

2.14. Ustawa o transporcie kolejowym⁸⁰

Art. 60

2. Wykonując swoje zadania, funkcjonariusz straży ochrony kolei ma prawo do: (...)

1a) legitymowania i ujęcia osób, u których występują objawy chorób zakaźnych, oraz osób, które przebywały z osobami, u których wystąpiły takie objawy, w celu ustalenia ich tożsamości i zapobiegnięcia rozprzestrzenieniu chorób zakaźnych;

2) ujęcia, w celu niezwłocznego doprowadzenia do najbliższej jednostki Policji, osób, w stosunku do których zachodzi uzasadniona potrzeba podjęcia czynności wykraczających poza uprawnienia straży ochrony kolei.

Zgodnie z art. 60 ustawy o transporcie kolejowym powołana na mocy tej ustawy formacja – Straż Ochrony Kolei – posiada uprawnienia do ujęcia osób w toku realizacji nałożonych zadań, tj. czynności podejmowanych na szlakach kolejowych, obwodnicach, torach postojowych, wagonowniach, lokomotywowniach oraz stacjach towarowych. Jednocześnie ustawa ta nie zawęża katalogu osób podlegających czynnościom podejmowanym przez SOK, z czego wynika, że podmiotem interwencji tych funkcjonariuszy nie będą jedynie pasażerowie pociągów, ale również obsługa ruchu kolejowego czy osoby przebywające na terenie obszaru kolejowego, czyli np. w bezpośredniej bliskości torów czy infrastruktury kolejowej. Funkcjonariusz SOK może ująć, w określonych okolicznościach, osobę w celu doprowadzenia jej do najbliższej jednostki Policji. Zapis ten powoduje konieczność przeprowadzenia kolejnej czynności z osobą – czyli doprowadzenia, jednocześnie nie określając sposobu jego wykonania. Wynika z tego, że – w odróżnieniu od ujmującego, o którym mowa w treści art. 243 k.p.k. – SOK nie powinna przekazać Policji osoby ujętej na miejscu zdarzenia czy miejscu podjęcia interwencji, a powinna osobę taką przewieźć lub w inny sposób doprowadzić do jednostki Policji. Prawodawca zaznaczył ponadto, że jednostka Policji ma być najbliższą miejscem ujęcia, co wskazuje, że nawet jeśli byłaby ona niewłaściwa kompetencyjnie, np. gdy w rejonie miasta funkcjonuje jednostka Policji realizująca sprawy z zakresu przestępstw popełnionych na obszarach kolejowych, wówczas Straż Ochrony Kolei nie może doprowadzić jej do tejże jednostki, jeśli w pobliżu umiejscowiony jest inny komisariat Policji.

Ponieważ cytowana ustawa uprawnia Straż Ochrony Kolei do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego oraz przeprowadzania czynności wyjaśniających, na zasadach określonych w k.p.o.w., osobami ujętymi, w stosunku do których zachodzi uzasadniona potrzeba podjęcia czynności wykraczających poza uprawnienia Straży Ochrony Kolei, będą w praktyce najczęściej sprawcy przestępstw lub osoby poszukiwane, wobec których funkcjonariusz SOK ma uzasadnione podejrzenie, iż są to osoby poszukiwane przez organy ścigania. Jednocześnie przepis, mówiąc o tych czynnościach, nie uściśla,

⁸⁰ Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 1043, z późn. zm.).

jakiego charakteru mają one być, z jakiego zakresu czy jakich czynów mają dotyczyć. Przepis ten w sposób istotny odbiega treścią od uprawnień dotyczących ujęcia osoby większości innych podmiotów.

Kompetencje dotyczące ujęcia osób z objawami choroby zakaźnej lub przebywających z osobami, u których występowały objawy choroby zakaźnej, są wynikiem ustawodawstwa powiązanego z sytuacją epidemii wywołanej wirusem COVID-19. Jedną z wprowadzonych wówczas ustaw, poprzez zmianę ustawy o transporcie kolejowym, nadano uprawnienia Straży Ochrony Kolei do dokonania ujęcia osoby, u której występują objawy chorób zakaźnych, oraz osób, które przebywały z osobami, u których wystąpiły takie objawy, w celu zapobiegnięcia rozprzestrzenieniu chorób zakaźnych. Jednocześnie przepis nie zawiera informacji stanowiących o kolejnych czynnościach, jakie funkcjonariusze SOK powinni wykonać z tak ujętą osobą. Odniesienie do dotychczas omówionych czynności z osobą po jej ujęciu nie byłoby trafne, gdyż najczęściej wymieniana Policja nie jest organizacją, której statutowym zadaniem jest zwalczanie chorób zakaźnych.

Zakończenie

Zgodnie z utrwalonym poglądem za bezprawne uważa się każde działanie naruszające dobro osobiste, jeżeli nie zachodzi żadna ze szczególnych okoliczności usprawiedliwiających je. Za bezprawne zatem uznać trzeba takie zachowanie, które można zakwalifikować jako sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego. Do okoliczności wyłączających bezprawność zalicza się natomiast działanie w ramach porządku prawnego, tj. działanie dozwolone przez obowiązujące przepisy, wykonywanie prawa podmiotowego, zgodę pokrzywdzonego, działanie w obronie uzasadnionego interesu, obronę konieczną lub też stan wyższej konieczności⁷⁹.

Zamiarem niniejszej pracy było sporządzenie kompleksowego przeglądu aktów prawnych zawierających upoważnienia dla poszczególnych służb, instytucji czy odrębnych podmiotów do krótkotrwałego pozbawienia innych osób wolności, z pominięciem zatrzymania i tymczasowego aresztowania. Szczególna uwaga została poświęcona okolicznościom, które muszą zaistnieć tuż przed ujęciem, czyli przesłankom warunkującym potencjalność jego dokonania. Istotną kwestią, którą również wskazano w niniejszej pracy, było przedstawienie odrębności i podobieństw postępowania niektórych podmiotów uprawnionych do ujęcia osoby w postępowaniu bezpośrednio po jej ujęciu.

Wychodząc z założenia, iż wszystkie podmioty właściwe kompetencyjnie do ujęcia osoby, mają w ustawach uprawniających do takiej czynności, w sposób jednolity unormowane zachowania, których musi dopuścić się osoba, by podlegać ujęciu, wskazano grupy tychże podmiotów charakteryzujące się podobieństwami w okolicznościach tej czynności, np. SKW, SWW, ABW czy CBA. Niewątpliwie można wyodrębnić też organizacje, w których przypadku okoliczności ujęcia osoby znacząco odbiegają przesłankami zatrzymania, np. pracowników ochrony czy funkcjonariuszy SOK oraz takie, których uprawnienia są niezwykle szerokie – jak chociażby kapitana statku morskiego, powietrznego czy pracowników służby ochrony lotniska. Podobne założenie zostało postawione przy czynnościach związanych z postępowaniem z osobą ujętą w zakresie sposobu i warunków przekazania jej Policji. Widoczny jest tu brak jednolitości nazewnictwa czynności związanej z postępowaniem po dokonaniu ujęcia – mówi się o przekazaniu osoby Policji, doprowadzeniu do najbliższej jednostki Policji lub oddaniu Policji.

---

⁷⁹ Wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 19 września 2017 r., sygn. akt. II Ca 1546/16.

Podsumowując przeprowadzoną analizę, należy wskazać, że problematyka ujęcia osoby jest pojęciem występującym w kilkunastu aktach w randze ustawy obowiązujących w polskim systemie prawnym. Aktem najistotniejszym i obejmującym najszerszy krąg uprawnionych jest Kodeks postępowania karnego, który powszechnie nadaje uprawnienia zatrzymania w określonych okolicznościach każdemu człowiekowi. Poza uprawnionymi wskazanymi przez Kodeks postępowania karnego, ujęcia osób mogą dokonać, przy spełnieniu nieco innych przesłanek, również pracownicy ochrony – w Polsce bardzo liczna, bo niemal 300-tysięczna grupa zawodowa.

Analizując poszczególne przepisy nadające kompetencje do ujęcia osoby, należy wskazać, iż szczególnie odbiegającymi w założeniach od pozostałych jest niewątpliwie ustawa – Kodeks morski oraz ustawa – Prawo lotnicze, nazywające czynność ujęcia – w przypadku kapitanów statków – zatrzymaniem.

Kompleksowa analiza niezwykle ważnej i powszechnie występującej praktyki ujęcia osób wymagałaby poszerzenia o obowiązujące w tym zakresie regulacje prawne występujące w innych krajach. Ciekawe zdaje się spojrzenie na tę kwestię w krajach, w których demokracja jest dobrem znanym od pokoleń. Próba precyzyjnego porównania rozwiązań jurysdykcji kilkunastu krajów wyłącznie w kwestii odpowiedników art. 243 k.p.k., czyli ujęcia obywatelskiego, mogłaby zaskoczyć niejednego karnistę.

Bibliografia

Opracowania zwarte, studia i artykuły

- Boratyńska K., Górski A., Sakowicz A., Ważny A., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. 2, CH Beck, Warszawa 2007.
- Ciżyńska A., Karakuski Jacek, Kos K., Pyłko J., *Prawo konstytucyjne wraz z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, wyd. 9, Liber, Warszawa 2005.
- Grajewski J., Paprzycki L., *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Wydawnictwo prawnicze Lex, Sopot 2000.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym komentarz*, wyd. 5, Lex a Wolters Kluwer business, Warszawa 2008.
- Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowania karne*, wyd. 6, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2007.
- Kotowski W., Kurzępa B., *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*, Wydawnictwo CH Beck, Warszawa 2007.
- Kwiecień R., *Miejsce umów międzynarodowych w porządku prawnym państwa polskiego*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2000.
- Mogilnicki A., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Księgarnia Powszechna, Kraków 1933.
- Oniszczyk J., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego na początku XXI w.*, Zakamycze 2004.
- Stefański R. A., *Środki zapobiegawcze w nowym kodeksie postępowania karnego*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1998.
- Świecki D., Augustyniak B., Eichstaedt K., Kurowski M., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. 1, LexisNexis, Warszawa 2013.
- Waltoś S., *Proces karny zarys systemu*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2008.
- Woźniewski K., *Publicznoprawne funkcje kapitana statku z art. 72 § 1 kodeksu morskiego w sferze prawa karnego procesowego – zarys problematyki*, Gdańskie Studia Prawnicze, tom XXIX, Uniwersytet Gdański, 2013.
- Zubik M., *Konstytucja II RP w tezach orzeczniczych Trybunału Konstytucyjnego i wybranych sądów*, C.H.Beck, Warszawa 2008.

Orzecznictwo:

- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10 września 2015 r., sygn. akt II AKa 137/15.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego, sygn. akt TK z 30 stycznia 2001 r., K 17/00, OTK 2001, nr 1, poz. 4.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 24 sierpnia 1998 r., sygn. akt II AKz 306/98.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 3 lipca 2008 r., sygn. akt II AKa 78/08, OSA 2010/6.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 20 września 2012 r., sygn. akt XVI K 62/12.
- Wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 19 września 2017 r., sygn. akt II Ca 1546/16.
- Wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 19 września 2017 r., sygn. akt. II Ca 1546/16.
- Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 7 czerwca 2019 r., sygn. akt VI Ka 396/19.

Netografia:

- Bartosiewicz A., *Środki przymusu w prawie karnym skarbowym*, Publikacje Elektroniczne ABC, <https://sip.lex.pl/#/publication/470059144>.
- Kąkol C., *Art. 20, w: Bezpieczeństwo imprez masowych. Komentarz*, wyd. II, Wolters Kluwer Polska, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587323231/610492>.
- Kodeks postępowania karnego. Tom 1. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587748536/600156/swiecki-dariusz-red-kodeks-postepowania-karnego-tom-i-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS>.
- Kunert-Diallo A., *Art. 115, w: Prawo lotnicze. Komentarz*, Wolters Kluwer, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587698660/496100>.
- Łabuda G., *Art. 63, w: Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, wyd. II, Wolters Kluwer Polska, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587230683/125571>.
- Nowicki M. A., *Art. 1, w: Komentarz do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, w: *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, wyd. VII, Wolters Kluwer Polska.
- Osierda A., *Prawne aspekty bezpieczeństwa publicznego i porządku publicznego*, journals.umcs.pl/sil/article/viewFile/68/65.
- Paprzycki L. K., *Art. 243, w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I i II, Kantor Wydawniczy Zakamycze, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587285163/82603>.
- Pyć D., *Art. 1, w: Kodeks morski. Komentarz*, System Informacji Prawnej LEX, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587327664/125104>.
- Stefański R. A., *Kodeks postępowania karnego*, t. II. *Komentarz do art. 167–296*, Wolters Kluwer Polska, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587781759/57>.
- Wiliński P., *Wpływ orzecznictwa ETPC na orzecznictwo konstytucyjne w sprawach karnych*, w: *Proces karny w świetle konstytucji*, Wolters Kluwer Polska, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369234340/176675>.

Akty prawne

- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167).
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, z późn. zm.).
- Konwencja w sprawie przestępstw i niektórych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych, sporządzona w Tokio dnia 14 września 1963 r. (Dz. U. z 1971 r. Nr 15, poz. 147).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1763).
- Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. z 2020 r. poz. 838, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 18 września 2001 r. – Kodeks morski (Dz. U. z 2018 r. poz. 2175, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2020 r. poz. 27, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (Dz. U. z 2020 r. poz. 1970, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 1043, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. z 2019 r. poz. 687, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1671).
- Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 2171).
- Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1064).
- Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (Dz. U. z 2021 r. poz. 575).
- Ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o Straży Marszałkowskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1940, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 4 września 2012 r. w sprawie podstawowych przepisów porządkowych związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i ochrony lotów oraz porządku na lotnisku (Dz. U. poz. 1023).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 2 grudnia 2020 r. w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 17).

ISBN 978-83-66957-17-6